

OSLOMET

Tina Ivanda Wik Thorkildssen

Hvordan beskytter mødre barna sine mens de selv utsettes for vold fra far?

- En balansegang mellom en normalverden og en verden av vold

Masteroppgave i familiebehandling
OsloMet – storbyuniversitetet
Fakultet for samfunnsvitenskap

OsloMet – storbyuniversitetet , Fakultet for samfunnsvitenskap
Oslo 2022

Sammendrag

Denne oppgaven utforsker hvordan mødre som lever med vold fra partneren sin beskytter barna sine fra opplevelser av denne volden. Utgangspunktet for analysen er kvalitative intervjuer med mødre utsatt for et totalt voldsregime. Intervjuene er gjennomført i forbindelse med studien «Vold i parforhold – kjønn, likestilling og makt» ved Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS). Analysen er gjennomført ved hjelp av en abduktiv prosess. Oppgaven viser at kvinnene lever med normative forventningene knyttet til morskapet, samtidig som de beskytter barna sine. Funnene viser hvordan morskapet gjøres innenfor et begrenset handlingsrom. Innenfor disse rammene finner mødre rom til å agere for å beskytte barna sine.

Abstract

This paper explores how mothers experiencing domestic violence from their partner are protecting their children from this violence. The base for this analyses is qualitative interviews with mothers who have been victims of coercive control. The interviews have taken place in connection with the study «Vold i parforhold – kjønn, likestilling og makt» at National Norwegian Centre for Violence and Traumatic Stress Studies (NKVTS). The analysis has been conducted through an abductive process. The paper finds that the women are living with normative expectations of mothering. At the same time, they are protecting their children. The findings tell us how the mothering take place within a limited room for maneuvering. Within these frames the mothers find ways to protect their children.

Innholdsfortegnelse

Sammendrag	4
Abstract	5
Forord	8
Innledning og bakgrunn	9
Oppgavens begrensninger	11
<i>Sentrale forståelser</i>	12
Vold	12
Barn som opplever vold.....	12
Teori og relevante forskningsfunn	13
<i>Sosialkonstruksjonisme</i>	13
<i>Makt</i>	13
<i>Foreldreskap i kontekst</i>	14
<i>Vold og foreldreskapet</i>	16
Metode	20
<i>Forskningsetiske refleksjoner</i>	24
<i>Reliabilitet og validitet</i>	24
Analyse	26
<i>Innledning</i>	26
«Jeg begynte jo å ta opp ting med ham» – Å veilede voldsutøver i farsrollen	26
«Nå er grensen nådd!» – Tydelige grenser når barna utsettes for fysisk vold	29
«Når far ikke gjør det» – Kompensere for volden	31
«Brukte masse tid på trening» – Understøtte de stabile elementene i barnas liv.....	33
«Spille skuespill» – Om nettverk og fasade	34
«Barna først» – Tilpasning av mors arbeid og utdanning	37
«Få barna unna» – Konkret skjerming	37
«Jeg tryglet ham om å bli» – Å bli for å beskytte barnet.....	40

<i>«Ligger det noe der fremme? – Oversikt og kontroll.....</i>	<i>40</i>
<i>«Jeg må jo snakke med noen» – kontakt med hjelpeapparatet.....</i>	<i>43</i>
<i>«Jeg prøvde liksom å gjøre det for ungene» – Overse egne behov.....</i>	<i>46</i>
<i>«De trenger hjelp til å bli skjermet» – Overprøve barnas uttalte ønsker og behov.....</i>	<i>49</i>
Diskusjon overordnet	50
Avslutning	54
Referanser.....	55
Vedlegg	58

Forord

Først og fremst vil jeg rette en stor takk til mødrene som har fortalt historiene sine. Tusen takk til veilederen min, Margunn Bjørnholt. Takk for ditt engasjement og vanvittige tålmodighet! Jeg vil også takke Nasjonalt kunnskapssenter for vold og traumatisk stress for at jeg har fått tilgang til mødrenes fortellinger.

Maren, Lotte og Paulina, uten dere hadde jeg ikke vært familiebehandler. Tusen takk for at du hjalp meg i mål, Ida. Også de beste jeg vet: Ungene mine og Kristian, endelig skal jeg være sammen med dere igjen! Takk pappa for at du er verdens morsomste og mest seriøse barnevakt. Og sist men ikke minst, mamma. Tusen takk for kaffe, din vanvittige stå-på-vilje, heing og dine kloke tanker – her er en tankestrek til ære for deg.

Innledning og bakgrunn

I denne oppgaven har jeg valgt å fordype meg i temaet vold i nære relasjoner. Vold i familien forstås som ikke akseptabelt i Norge. Likevel viser studien «Vold og voldtekt i Norge» at 9,2 prosent kvinner mot 1,9 prosent menn er utsatt for alvorlig vold i parforholdet (Thoresen & Hjelmedal 2014, s. 81). For å belyse tematikken har jeg hentet intervjuer fra studiet «Vold i parforhold – kjønn, likestilling og makt». Studien er en del av Voldsprogrammet ved Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS), og er finansiert av Justis og beredskapsdepartementet.

I sin analyse av alle de 37 intervjuene viser Helseth og Bjørnholt (2019, s. 70-80) at mødrene i materialet er i en særstilling av flere grunner. Mødrene forteller om frykten for hva som vil skje med barna i forbindelse med et samlivsbrudd. Flere forteller også om negative erfaringer med hjelpen de får fra det offentlige. I tillegg er det store økonomiske omkostninger knyttet til samlivsbruddet, fordeling av boet og foreldresamarbeid. Kvinnene forteller også om at forestillingen om det likestilte foreldreskapet og kjønnsbalanse mellom foreldrene blir misbrukt av voldsutøver. I forbindelse med bruddet fortsatte truslene, kontrollen og asymmetrien. Helseth og Bjørnholt fant også at kvinnene

«gjør et betydelig emosjonelt ekstraarbeid for å skjerme barna mot konsekvensene av den vanskelige situasjonen som mor og barn befinner seg i. De utfører et morskap på tå hev, hvor de både skal ivareta barna og passe seg for ikke å provosere voldsutøveren» (Helseth & Bjørnholt 2019, 80)

Helseth og Bjørnholt (2019, 80) fremhever behovet for videre forskning på voldsutsatte mødre. Dette gir retning for videre analyser av materialet.

Utgangspunktet for analysen i min oppgave er derfor intervjuer med mødrene som utsettes for vold, mens de gjør foreldreskapet. Informantene forteller seg inn i historier om det vanlige, levde livet. De leverer og henter i barnehagen, de står på sidelinjen under barnas fotballkamper og de handler på butikken. Samtidig opplever de det mange tenker er høyst uvanlige liv – de lever i en total situasjon hvor volden lager skygger overalt. De har en fot i hver leir – en i det normale, strømlinjeformede, offentlige familielivet, og en fot i et unormalt,

kaotisk og lukket liv med vold. Kvinnene manøvrerer i dette landskapet for å skape en sammenhengende tilværelse for seg selv og barna sine.

Det livet for familier flest i Norge er preget av at staten ivaretar mange omsorgsoppgaver og dermed har tette bånd til familien. De strukturelle og institusjonelle rammene rundt barndom i Norge, bidrar til en relativt enhetlig barndom for norske barn. I tillegg er felleskap og likhet forstått som viktig nasjonale verdier i Norge. Dette inkluderer likestilling mellom kjønnene og en likestilling i foreldreskapet. Til sammen utgjør dette endel av den kontekstuelle rammen rundt foreldreskap i Norge.

Som student i familiebehandling håper jeg å kunne bidra med ny innsikt inn i feltet familierapi. Å jobbe med pardynamikk for familierapeuter der vold blir tematisert er omstridt. At dette er kontroversielt henger sammen med at systemisk tenkning har røtter i en forståelse om at problemer i familien er et uttrykk for at familiesystemet ikke fungerer. Endringsprosessene i familierapien har fokus på konteksten *rundt* menneskene i terapirommet, fremfor den *individuell* psykopatologi til enkeltmedlemmene i familien (Samoilov & Middelborg 2014, s. 24).

Det terapeutiske arbeidet setter søkelys på samspillsmønstre og det å finne frem til nye og mer hensiktsmessige måter å være sammen på i familien. Disse familierapeutiske grunntankene kan komme i konflikt med et tydelig standpunkt om hvor ansvaret for volden ligger (Samoilow & Middelborg 2017, s. 155). Lenge har familierapeuter derfor blitt frarådet å arbeide med par med voldsproblemer. Imidlertid er familierapifeltet i endring og terapiformen blir hyppigere brukt i arbeidet med vold i parforholdet. (Samoilow & Middelborg 2017, s. 155). Å tilføre ny kunnskap på området «vold i parforholdet» er dermed viktig.

Mødre og mor-barn-forholdet har vært viktig i voldsforskningen når det gjelder barn utsatt for vold (Lapierre 2010, s. 342). Dette har sammenheng med at kvaliteten på mors omsorg er forstått som en beskyttelsesfaktor for barn som opplever vold (Lapierre 2010, s. 342). Det må også sees i sammenheng med oppfatningen om at det er kvinner har hovedansvaret for omsorgen for barn. Denne kjønnede forståelsen gjelder uavhengig av om konteksten denne

omsorgen foregår i et voldelig parforhold (Lapierre 2010; Radford & Hester, 2001, 2006 i Lapierre et al 2018, s. 1025).

Vektleggingen av mor-barn-forholdet og kvaliteten på kvinners omsorg i forskningen på barn utsatt for vold, har ført til et fokus på *mangler* ved mors omsorg, fremfor å se på *hvordan mors muligheter* til å gjøre morskapet blir påvirket av volden hun lever med (Lapierre 2010, 342). Studier om de negative følgende av vold er nødvendige, men studier om ressurser og agens hos barn og mødre i voldskonteksten har fått lite plass (Katz 2015, s. 156).

I denne oppgaven vil jeg med et fokus på mors ressurser og med en forståelse om at morskapet er en situert praksis er min problemstilling:

*Hvordan skjermer mødre barna sine mens de selv utsettes for vold fra far?
– en balansegang mellom en normal verden og en verden av vold.*

Jeg vil først komme med en kort redegjørelse for to sentrale forståelser i denne oppgaven. Deretter vil jeg kort si noe om oppgavens begrensninger. Så vil jeg redegjøre for mitt teoretiske ståsted. I denne delen av oppgaven vil jeg presenter teori og eksisterende forskning som jeg har brukt i den abduktive analytiske prosessen, og dermed i vekslingen mellom teori og empiri. I metodedelene av oppgaven vil jeg plassere oppgaven i det vitenskapsteoretiske landskapet og redegjøre for metodevalget. Deretter vil jeg presentere analysen. Jeg vil vise funnene i oppgaven og diskutere disse fortløpende. Så vil jeg komme med en overordnet diskusjon, som munnner ut i mulige implikasjoner for familieterapifeltet. I konklusjonen vil jeg kort oppsummere hva analysen viser.

Oppgavens begrensninger

Ved å fokusere på mødrenes beskyttelse av barna er det andre sider mødrenes opplevelser som utelates. Deskriptive utsagn om livet med barna hadde vært interessant å studere. Disse har jeg imidlertid utelatt på grunn av oppgavens fokus på handlinger. Det er også en begrensning i oppgaven at det kun er etnisk norske informanter som er inkludert. Materialet åpnet også opp for å bruke klasse som en analytisk variabel, noe jeg utelater på bakgrunn av oppgavens størrelse.

Sentrale forståelser

Vold

Volden i mødrenes fortellinger er selvrapportert. Det kan dreie seg om fysisk, psykisk, materiell og seksualisert vold, samt trusler om dette. Volden foregår i mens paret bor sammen og etterpå. Oppgaven tar utgangspunkt i informantenes personlige forståelser og meningssammenhenger. Per Isdal (2000, s. 36) legger vekt på den enkeltes subjektive opplevelse av vold. Han definerer vold som

enhver handling rettet mot en annen person, som, gjennom at denne handlingen skader, smerter, skremmer eller krenker, får den andre personen til å gjøre noe mot sin vilje eller slutter å gjøre noe den vil.

De voldutsatte kvinnene omtaler jeg i oppgaven hovedsakelig som mødre eller kvinner. Den som utsetter disse for volden vil jeg ofte omtale som voldsutøver. Gjennom dette reduseres et menneske til en handling. De som utøver volden i denne oppgaven er også fedre, kjærester, menn og arbeidstakere. Fellesnevneren er allikevel at de er menn som utøver vold mot partneren sin, og det er i kraft av disse handlingene at de er endel av oppgaven.

Barn som opplever vold

Barnet som ser, hører om og opplever volden mellom foreldre utsettes for potensielt traumatiserende hendelser (Øverlien 2013, s. 24). Der man tidligere forstod vold i parforholdet som et anliggende mellom foreldrene, forstår man nå at disse opplevelsene har konsekvenser for barn. De blir involvert i volden ved at de kan bli skadet av voldsregimet de utsettes for og ved at de motsetter seg dette (Katz, 2016, s. 59). Øverlien (2013, s. 23) bruker begrepet «Barn som opplever vold i hjemmet» om barn «som ser, hører om og opplever konsekvensene av den fysiske, seksuelle, materielle og økonomiske volden som en av deres foreldre/omsorgspersoner utsetter den andre for» (Øverlien 2013, s. 25). Denne definisjonen hviler på en grunntanke om barna som handlende subjekter, og er en er en definisjon jeg kommer til å benytte meg av i denne oppgaven.

Teori og relevante forskningsfunn

I teoridelen vil jeg redegjøre for mitt teoretiske ståsted. Jeg har valgt å forstå kvinnenes historier innenfor den sosialkonstruksjonistiske ontologiske tradisjonen. Jeg mener maktdimensjonen er en viktig dimensjon. Derfor vil jeg vise til mødrenes beskyttelsesstrategier som et uttrykk for motstand i tråd med Michel Foucaults maktforståelse. Så vil jeg redegjøre for forskning og teori om vold, som jeg bruker i analysen for å utvide forståelsen for mødrenes fortellinger. Etter dette vil jeg belyse rådende diskurser om barn og foreldreskap i det norske samfunnet. Disse diskursene forstår jeg som en ramme kvinnene gjør foreldreskapet innenfor. Her vil jeg presentere relevant forskning og teori fra Norge og andre europeiske land.

Sosialkonstruksjonisme

Oppgaven har en overordnet sosialkonstruksjonistisk forankring. Perspektivet legger vekt på at fenomener *konstrueres* som virkelighet, gjennom språklig og sosial samhandling (Thomassen 2011, s. 180). Denne språklige konstruksjonen skjer både sosialt mellom mennesker, ansikt til ansikt, og på kollektivt nivå gjennom kulturen og de store fortellingene om fenomener (Thomassen 2011, s. 180-182).

I et sosialkonstruksjonistisk perspektiv forstås volden og foreldreskapet som situert i en gitt historisk, sosial, geografisk og diskursiv kontekst. Historiene er dermed både kontekstavhengig og må forsås i et helhetlig perspektiv. Den sosiokulturelle kategorien mor eller kvinne skapes og forhandles i møter mellom mennesker, og i møte mellom kultur og menneske (Jansen 2013, s. 24).

Makt

I denne oppgaven vil jeg benytte meg av en forståelse av makt som ligger tett opp mot den franske sosiologen Michel Foucaults forståelse av denne. Foucault mener makt er tilstede i alle relasjoner. Dette er imidlertid en gjensidig avhengighet – ingen makt uten relasjoner og ingen relasjoner er uten makt. Når mennesker blir påtvunget en annens vilje uten motstand, finnes det ingen relasjon, mener Foucault (Neumann 2002, s. 12).

«Et lenket og mishandlet menneske er underlagt den tvang man utøver over ham. Han er ikke underlagt makt (...) Der det ikke finnes kapabilitet til å nekte eller å gjøre opprør, finnes det ikke makt» (Foucault 1994, s. 720)»

Makt er dermed ikke knyttet til en person eller en rolle, men i er i stedet noe som gjøres. Foucault legger dermed vekt på forhandling-, handlings- og relasjonsdimensjonen ved makt.

Neumann (2002, s. 11-14) beskriver Foucaults tre forståelser av maktrelasjoner: *dominans*, *strategi* og *regjering*. I denne oppgaven er det forskjellen mellom strategi og dominans, samt forholdet disse har med relasjoner uten makt, som har størst analytisk betydning. Der *strategi* er en relasjon hvor det foregår en stadig forhandling om makten mellom subjekter, er det innen *dominans* ikke en slik forhandling. Den undertrykte har her ikke mulighet til å utfordre maktforholdet. Den dominerte har svært begrenset handlingsrom, men er fri i den forstand at den kan yte motstand (Neumann 2002, s. 11). En næranalyse av det som skjer her og nå vil alltid kunne forstås som en forhandling om makt. Om en relasjon skal kategoriseres som strategisk eller dominant handler derfor om å se på mønstre over tid, fremfor å kun analysere denne konkrete samhandlingen (Neumann 2002).

I analysen av materialet har jeg vært opptatt av kvinnes handlingsrom. I intervjumateriale finner jeg mange beskrivelse av et «lenket og mishandlet menneske som er underlagt tvang». Mitt anliggende i denne oppgaven har imidlertid vært historier om kvinnes handlingsrom og agens. Jeg forstår relasjonen i parforholdet som dominans, og historiene kvinnene forteller som motstand mot dette dominansforholdet.

Foreldreskap i kontekst

Velferdsordninger og forestillinger om likestilling griper inn i konkrete hverdagspraksiser for mødre i materialet. I den norske konteksten forventes det at fedre deltar i foreldreoppgavene på lik linje som mødre. Likestilling er et politisk villet prosjekt drevet frem gjennom blant annet lange foreldrepermisjoner, fedrekvote, regulert arbeidstid og rett til omsorgspermisjoner. Dette skal bidra til at kvinner i større grad deltar i arbeidslivet og at menn er involvert i det praktiske og emosjonelle arbeidet i familien (Bjørnholt 2021, s. 12). For å gjøre foreldreskapet under dette regimet må far og mor samarbeide. Det er en forventning

om at dette samarbeidet skal foregå både mens foreldrene bor sammen og etter et eventuelt brudd, gjennom samværsordninger eller ved at barna har delt bosted (Bjørnholt 2021, s. 3).

Stefansen (2011) og Gillies (2005) hevder at oppdragelse i dag måles etter middelklassens idealer og dermed fungerer normgivende på oppdragelse generelt. En dominerende forståelse av fattigdom og privilegier er at hvis foreldre ikke oppdrar barna sine etter disse idealene, er de selv ansvarlig for en reproduksjon av egen sosioøkonomiske status. Klasseperspektivet blir med dette tilsidesatt, og sosial klasse blir i stedet et individuelt anliggende (Gillies 2005, s. 12). En følge av dette er at den offentlige omsorgen som tilbys familier er sosial og emosjonell veiledning for å hjelpe foreldre til å gjøre foreldrerollen på en bedre måte. Dette skjer fremfor økonomisk og materiell støtte til familiene (Gillies 2005).

Kvinnene i materialet oppfostrer barn i en kontekst hvor ansvaret for barneoppdragelse kan forstås som en individualisert prosess. Den rådende diskursen om barneoppdragelse og omsorg er potensielt internalisert av kvinnene selv, i tillegg til at den former den hjelpen kvinnene mottar av hjelpeapparatet rundt dem. I den norske konteksten kan denne individualiseringen tilsløres av konkurrerende diskurser om likhet. I tillegg kan institusjonalisering av deler av omsorgsoppgavene gi inntrykk av at foreldre har mindre ansvar som individ, enn før utviklingen av velferdsstaten og offentlig barneomsorg.

Bjørnholt og Stefansen (2019) studerer norske og polske familier sin tilpasning til den norske velferdsstaten. Polen er preget av et mer tradisjonelt syn på familieliv (Bjørnholt og Stefansen 2019, s. 294). De polske foreldrene i studien hadde imidlertid en eklektisk tilpasning til velferdsordninger, til ideen om å dele på ansvaret for omsorg for barn, og når det gjelder det lønnede arbeidet utenfor hjemmet. Generelt sett snakker de polske foreldrene om arbeidslivet og de norske velferdsordningene som systemer som ga dem muligheter (Bjørnholt og Stefansen 2011, s. 302). Studien er et eksempel på hvordan diskursive påvirkninger i den norske konteksten fikk store, konkrete følger for hverdagslivet for mødre og barn.

Kari Stefansen (2011) identifiserte to kulturelle modeller for småbarnsomsorg i den norske konteksten. Disse kulturelle modellene former hvordan hverdagslivet til barn organiseres. Den ene omtaler hun som *et ordnet løp for omsorg*; En forståelse som er knyttet til informantene fra middelklassen. Den andre *et skjermet rom for omsorg*; En forståelse knyttet til arbeiderklassen. Modellene viser til ulike foreldrepraksiser basert på ulike forståelser av barn.

Informantenes praksiser som faller innenfor *et ordnet løp* innebærer en deling av omsorg for barn mellom ulike omsorgsaktører. Disse omsorgsaktørene er det offentlige via barnehagene, og mor og far med en foreldrepermisjon fordelt mellom seg. Barnet forstås her som robust og selvgående. Selvstendighet og det å bli utfordret i ulike miljøer forstås som veien til optimal utvikling (Stefansen 2011, s. 59).

Innenfor modellen *et skjermet rom for omsorg* er omsorgen forstått som et udelelig hele. Mor tar permisjon uten lønn etter at foreldrepermisjonen er brukt opp. Barnehage er ikke ønskelig for barnet anses som klar for det. Barnet forstås her som sårbart med behov for stabilitet og ro (Stefansen 2011, s 60).

Stefansen viser hvordan forståelsen av barn kan skille seg fra hverandre, men at ideen om den involverte og barnesentrerte forelderen er uavhengig av disse forståelsene. Foreldre i dag forventes å ha en høy grad av deltagelse og involvering i barns liv (Stefansen 2011). De til dels konkurrerende forståelsene av barnet som sårbart eller robust, vil føre til ulike måter å gjøre denne involveringen på. Dette er diskurser og forventninger moren må manøvrere når hun gjør morsrollen.

Vold og foreldreskapet

Mødrene i denne oppgaven er utsatt for vold. *Coercive Control*-begrepet oppsto som en reaksjon på at vold i stor grad ble knyttet til fysisk vold. *Coercive control* viser seg heller som hyppig, «*low level*» vold over lengre tidsperioder, kronisk heller enn akutt. Stark (2012, s. 7) definerer *coercive control* som:

“an ongoing pattern of domination by which male abusive partners primarily interweave repeated physical and sexual violence with intimidation, sexual degradation, isolation and control. The primary outcome of coercive control is a condition of entrapment that can be hostage-like in the harms it inflicts on dignity, liberty, autonomy and personhood as well as to physical and psychological integrity” (Stark 2012, s 7)

Denne forståelsen av vold viser kontroll- og fryktmekanismen som kjernen i volden. Dermed er ikke volden definert ut fra de fysiske, konkrete enkelthendelsene. I stedet legges det vekt på den totale situasjonen de voldsutsatte lever i. Denne definisjonen passer med beskrivelsene kvinne i denne oppgaven kommer med. Definisjonen vil derfor som en konkretisering og utdypning av Isdals definisjon i denne oppgaven. Heretter vil *coercive control* omtales som det totale voldsregimet i tråd med Isdals definisjon.

Dominerende diskurser om vold i parforholdet innebærer gjerne historier om en dominant, demonliknende skikkelse, og ett eller flere passive ofre. Virkeligheten for kvinnene er gjerne at volden er tilslørt, eller at den skiller seg fra den volden man blir presentert for i de dominerende fortellingene om «vold i hjemmet». Selv om konsekvensene av å være utsatt for vold varierer fra person til person, vil det å være utsatt for vold føre til en ekstra utsatthet for fysiske og psykiske plager og økonomiske problemer. I tillegg kan det sosiale sikkerhetsnettet rundt kvinnen og kvinnens generelle adferd være påvirket. En konsekvens av å knytte utsattheten for vold til et syn på kvinner som ofre kan føre til et skifte i fokus fra mennenes voldelige handlinger til kvinner som ofre. Dette gjør dem til hjelpetrengende i møte med retts- og hjelpeapparatet og gjør at man mister av synet kvinners ressurser og motstand i møte med volden (Radford & Hester 2006, s. 19).

Emma Katz (2019) har gjennomført en kvalitativ studie hvor hun har intervjuet 15 mødre og 15 barn som har opplevd at mor er utsatt for vold fra partneren. Hun trekker frem hvordan noen mor-barn forhold er preget av nærhet, mens andre er anstrengte og preget av avstand. Da Simon Lapierre et al (2018) undersøkte hvordan mor-barn-forholdet ble preget av partnervold, fant de at volden kunne gjøre forholdet krevende. Dette gjaldt særlig mens mor og barn bodde med voldsutøver. Flere av barna i studien fortalte at voldsutøver hadde nektet mor og barn å snakke sammen.

Relasjonen ble imidlertid beskrevet som viktig og nær av informantene. Barna fortalte at mor hadde snakket med dem og trøstet dem i forbindelse med volden. De fortalte også mange historier om en gjensidig beskyttelse mellom mor og barn, mot voldsutøver. Etter at mor og barn hadde flyttet fra voldsutøver fortalte barna om en generell bedring i relasjonen dem imellom. Flere beskrev hvordan mor hadde blitt mer tilgjengelig og hatt mer tid til å tilbringe med barna. (Lapierre et al 2018, s. 1028- 1032).

Da Lapierre (2010, 448) intervjuet mødre utsatt for vold fant han at de både jobbet for å være gode mødre overfor barna sine, og at de jobbet for å bli oppfattet som dette. Denne ideen om god mor lå, ifølge Lapierre, tettere opp til en forståelse av en *perfekt* mor, snarere enn en mor som er *god* (Lapierre 2010, 448). *God mor* ble beskrevet som en som alltid satte barna sine først, en som beskyttet barna og en som ivaretok barnas basale og psykologiske behov (Lapierre 2010).

Peled og Gil (2011) beskrev hvordan mødre skiller historiene om vold fra historiene om å gjøre morskapet. De laget et splittet narrativ. Mødrene benyttet seg av denne delingen som en villet strategi ovenfor barna. Peled og Gil (2011, 468) hevder mødrene forstod denne strategien som en måte å minimere følgene av volden på omsorgen de ga til barna. De skilte volden fra morskapet ved å for eksempel la være å snakke med barna om volden (Peled og Gil 2011, s. 468). Peled og Gil (2011, s. 474) forstår kvinnenes historier som forsøk på å tilpasse seg de kulturelle forventningene til mødre generelt, og forventinger de har til seg selv som fullverdige mødre (2011, s. 474).

Det har blitt gjort lite forskning på måter fedre gjøre farskapet, sammenliknet med studier gjort på mors rolle overfor barn når det er vold i familien. Dette forstår Buchannen (2018) og Callaghan (2015) som et uttrykk for vårt samfunns forståelse av kvinner som den som har ansvaret for barns velferd og emosjonelle og psykiske helse (i Katz 2019, s. 1833). Katz (2020, s. 15) begrepsfester to ulike farstyper innenfor totale voldsregimet i etterkant av brudd. «*Dangerous fathering*» og «*Admirable fathering*». «*Dangerous fathering*» beskriver hun som en far som er kontrollerende, voldelig, truende og skremmende. Han utøver fysisk vold og utsetter barna for *stalking*.

«*Admirable fathering*» beskriver hun også som en far som er kontrollerende og manipulerende. I tillegg fremstår han som omsorgsfull, og særlig opptatt av barna. For barna og dem rundt fremstår han som et offer i situasjonen, og snur gjengse normer og verdier for hva en far skal være på hodet for egen vinning. For barna er en veksling mellom disse to typene en voldsom påkjønning. Lojalitetsbåndene som særlig små barn har til sine foreldre gjør denne vekslingen spesielt forvirrende for dem (Nikupeteri & Laitnen 2015 i Katz 2020, s. 317). Barna kan integrere en forståelse av far som en allmektig, alltid tilstedeværende figur. Som et resultat er barna kontinuerlig bekymret, angstfulle og redde. Forståelsen av far som evig tilstedeværende gjør at barna alltid bærer med seg frykten for at han skal dukke opp eller ødelegge i en gitt situasjon (Katz 2020).

Metode

Oppgaven er en kvalitativ studie med utgangspunkt i intervjuer med mødre utsatt for vold i parforholdet. Intervjuene er gjennomført i forbindelse med studien «Vold i parforhold – kjønn, likestilling og makt». Denne studien er en del av Voldsprogrammet ved Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS), og er finansiert av Justis og beredskapsdepartementet.

Data innhentet i forbindelse med forskningsprosjekt er kvalitative intervjuer med 37 personer. Av disse var det 28 kvinner og 9 menn. Informantene i studien ble rekruttert gjennom omfangsundersøkelsen Vold og voldtekt i Norge (2013) og via NKVTS' hjemmeside på Facebook. Jeg har bidratt inn i studiet som forskningsassistent.

For å belyse tema mødre utsatt for vold valgte jeg ut 7 av de 37 intervjuene fra hovedstudien. Disse ble valgt ut på bakgrunn av at barna og familielivet ble tematisert i en relativ stor grad, og fordi alle ble utsatt for vold av den de deler foreldreansvaret med. Jeg har analysert intervjuene i tråd med en abduktiv metode hvor jeg har vekslet mellom å lese materialet og teori. Denne vekslingen bidro til å stadig fokusere tema og forskningsspørsmålet i oppgaven (Timmermans & Tavory, 2014, s. 170). I forbindelse med hovedstudien gjennomførte jeg noen av intervjuene. På grunn av at de ikke hadde tematisk relevans til denne oppgaven, ble de utelatt fra denne oppgaven. Jeg transkriberte imidlertid noen av intervjuene.

Analysemetode

I de første gjennomlesingene av materialet som helhet hadde jeg en bred forståelse av hva materialet kunne gi av kunnskap om tema vold i parforholdet. Jeg leste alle 37 intervjuene for å få et innblikk i opplevelsesverden til kvinner utsatt for vold i parforholdet uavhengig av om de var mødre. I møte med det skriftlige materialet bruker Haavind (2000, s. 24) metaforen «støvsuging» av materialet om en måte å møte de første rundene med analysearbeid. Ved å lese alle intervjuene samlet kunne jeg også se mødrenes historier i forhold til resten av materialet. På denne måten fikk jeg muligheten til å se hva som fremstod som eget i disse fortellingene.

Kvalitative analyser vier oppmerksomheten til innvendige sammenhenger. Disse viser til «de opplevelsesmessige sammenhenger personen selv etablerer og bruker når de deltar i sin sosiale verden» (Haavind 2000, s. 17). Jeg søkte dermed etter meningssammenhenger som kvinnene skapte og brukte (Haavind 2000, s. 17).

I forbindelse med inngangen til analysen av materialet var jeg med på et analyseseminar organisert av Margunn Bjørnholt på NKVTS. Metoden som ble brukt på seminaret var «The listening guide» (Gilligan 2015; Douchet & Mauthner, 2008). Jeg deltok på to samlinger med 6 deltakere hver gang. Teamet bestod av fire erfarne forskere og to studenter. The listening guide er en metode hvor man leser intervjuer flere ganger, men med ulike perspektiv og fokus hver gang. Deretter analyseres intervjuene felles av medlemmer i en gruppe (Douchet & Mauthner 2008). Siden jeg ikke hadde gjennomført intervjuene selv, fungerte denne metode som en måte å tydeliggjøre mødrenes stemmer i materiale. Disse kan forsvinne når man går fra tale til tekst.

Ved første gjennomlesning rettet jeg oppmerksomheten mot eget ståsted og egen forforståelse, i forhold til informanten og informantens fortelling. Med en fortolkende metode er det viktig å være oppmerksom på eget ståsted og måten denne bidrar til forforståelse og egen kunnskapskonstruksjonen (Kvale & Brinkman, 2017, s. 268). Temaer og poenger som kommer frem i informantens beskrivelser satte jeg opp mot egne livserfaringer og opplevelser. Jeg noterte flittig underveis. Det at jeg er mor i Norge og erfaringen fra jobben min ved et senter for voldsutsatte kvinner og menn med ble særlig aktualisert.

Ved annen gangs gjennomlesning var fokuset på det handlende, fortellende subjektet i transkripsjonen. Ved å merke alle gangene informanten bruker det aktive «jeg»-pronomen, og deretter plassere de omkringliggende setningene sammen, konsentrerte jeg dette til flere jeg-dikt. Denne prosessen bidrar til å belyse det aktive «jeg'et» i historien som blir fortalt. Brown og Gilligan (1992, s. 27-28) understreket at man gjennom dette skal bli klar over hvordan fortelleren snakker om seg selv, før man som forsker snakker om informantene (Brown og Gilligan 1992, s. 27-28).

Fordi jeg ikke har gjennomført intervjuene selv, forstår jeg dette som en måte komme i kontakt med subjektene i teksten. Med tanke på problemstillingen bidrar særlig dette trinnet av analysen til å fokusere på det handlende subjektet i historiene, fremfor det passive objektet, offeret. Her er et jeg-dikt som jeg tok med inn i forskerfellesskapet.

jeg studerte og han jobba
ordna jeg det sånn at vi flytta til Norge
jeg kunne sense det litt på han
overnatta jeg med sønnen vår hos venninner og sånn
jeg hadde liksom en strategi
jeg følte selv at jeg hadde en slags kontroll
så kunne jeg være vekk når han kom
handler jo selvfølgelig ikke om osten (...) det skjønner jo jeg òg
da skjønnte jeg at «nei, det er noe alvorlig galt her»
i frykt for barnevernet sa jeg ikke fra til noen
dette håndterer jeg selv

Ved tredje gjennomlesningen rettet jeg oppmerksomheten mot spesifikke sosiale eller relasjonelle sammenhenger informantene inngår i. Relasjoner, institusjoner eller nettverk informantene forteller frem var også relevante. Ved fjerde gjennomlesning lette jeg etter mønstre i fortellingen som sa noe om klasse og kjønn. Her kan man se sammenhengen mellom narrativer på micro-nivå og den konteksten de fortelles frem i (Douchet og Mauther 2008, s. 408).

Etter at alle medlemmene av teamet hadde gjennomført de fire gjennomlesningene, samlet vi oss og diskuterte de ulike perspektivene som hadde kommet frem da vi leste materialet på egen hånd. De andre medlemmenes perspektiver bidro ved at jeg ble mer bevisst egne blinde flekker i relasjon til informantenes historier.

Etter at jeg deltok på analyseseminaret konsentrerte jeg meg om nærlesinger av de syv kvinnene som utgjør fokuset i denne oppgaven. Jeg søkte gjennom historiene etter fellestrekk og særtrekk, tendenser og unntak (Haavind i Haavind 2000, s. 35). Jeg lette etter indre sammenhenger på langs (innad i ett og samme intervju) og på tvers mellom intervjuene

(Haavind i Haavind 2000, s. 35). I forbindelse med lesingen av intervjuene noterte jeg ned tema som dukket opp underveis. I denne delen av analysen ble jeg inspirert av tematisk analyse. Jeg har benyttet meg av denne som en måte å ordne og kategorisere funnene.

Tematisk analyse er en kvalitativ, fleksibel metode (Braun og Clarke, 2006, s. 78). «Tematisk analyse er en metode brukt for å analysere og rapportere mønstre innen datasett» (Braun & Clarke, 2006, s. 79). Ifølge Braun og Clarke (2006, s. 80) har forskeren en aktiv rolle i å finne temaer gjennom å tenke på datasettet og se sammenhenger innen dette.

Materialet er stort og handlet om mange ulike tema knyttet opp til det store tema «mødre som opplever vold i parforholdet». Jeg valgte derfor å trekke ut de historiene hvor mødre fortalte om foreldreskapet mer konkret. Dette inneholdt både beskrivende historier med et utenfraperskeptiv på volden, og historier hvor de fortalte seg frem som aktive handlende subjekter i møte med volden. Historiene om kvinnens aktive handlinger forstår jeg som et uttrykk for motstand i tråd med Foucault. Disse ble mitt videre fokus for oppgaven.

Jeg sorterte og kondenserte materialet i tråd med tematisk analyse. Forskningsspørsmålet mitt utviklet seg og ble mer spisset underveis og etterhvert fremstod kvinnes beskyttelsesstrategier overfor barna som et gjennomgående og tydelig tema i alle intervjuene.

Fortolkende metoder gir som oftest «en serie beslektede svar på samme spørsmål» (Haavind 2000, s. 17). Ved å lese gjennom materialet ble jeg oppmerksom på og opptatt av det kvinnene forteller om sine beskyttelsesstrategier i balansegangen mellom to ulike virkeligheter eller sfærer. Den ene virkeligheten er preget av vold (voldsverdenen). Den andre verdenen (normal verdenen) er preget av samfunnets organisering av hverdagsliv, samt normer for foreldreskap som er fundert i denne organiseringen.

Barna i materialet beveger seg mellom aktiviteter vi forbinder med en normal barndom, og opplevelser av vold. I tillegg til vekslingen mellom teori og analyse, ble jeg inspirert av «the listening guide» til å aktivt ta i bruk egne perspektiver. Jeg er en person som er oppvokst i den norske konteksten, og som nå gjør morskapet i denne. Gjennom analysen dro jeg hele tiden veksler på disse erfaringene og forståelsene når jeg forsøkte å forstå forventinger til morskapet i normalverdenen.

Forskningsetiske refleksjoner

Prosjektet har tilrådning fra senter for forskningsdata (NSD, se vedlegg 1). Kvinnene i materialet deler særlig sensitive opplysninger. Konfidensialitet og anonymisering forstår jeg som særlig viktig. Derfor ha jeg valgt å skrive om sitatene i teksten til standardisert, skriftlig bokmål, samt at jeg har fjernet alt av identifiserbar informasjon. Når jeg har valgt ut hvilke sitater som blir stående i den endelige oppgaven har jeg vært bevisst på hvordan informanten fremstår.

I flere av intervjuene kunne jeg lese at det sensitive tema for oppgaven og forskningsprosjektet åpnet opp for at andre personlige historier ble aktuelle. Dette gjelder særlig fortellinger fra de voldsutsattes egen barndom. Mange fortalte om potensielt traumatiserende opplevelser fra barndommen. Erfaringer fra egen praksis viser at både det å fortelle historier om vold i voksen alder og det å snakke om traumatiske barndomsopplevelser, kan oppleves vanskelig og informantene kan ha behov for oppfølging. For å møte dette mulige behovet ble informantene spurt om de ønsket informasjon om hvor de kunne henvende seg i hjelpeapparatet for å snakke om voldserfaringene sine.

Reliabilitet og validitet

I kvalitativ forskning vil begrepet reliabilitet knytte seg til troverdighet til resultatene. Spørsmålet i intervjuet, transkribering og kategorisering av funnene når reliabilitet skal vurderes (Kvale og Brinkmann 2017, s. 276). I forkant av intervjuet og i rekrutteringsprosessen ble informanter og potensielle informanter informert om gangen i intervjuet. Dette handler om at informantene skal oppleve intervjuet forutsigbart. Forutsigbarhet kan bidra til at samtaler rundt sensitive tema kan oppleves litt lettere. Informantene ble informert om at det at det var frivillig å delta i studiet og at de når som helst kunne trekke seg. Dette gjaldt også etter at de hadde sagt ja til å delta.

Intervjuene ble gjennomført over telefon med utgangspunkt i en intervjuguide. Intervjuguiden fungerte som en rettesnor, med forslag til en kronologi for intervjuet. Rekkefølgen kunne endre seg underveis i intervjuet og den frie flyten i informantenes egne historier var i fokus. I forbindelse med transkribering ble alle ord, pauser og eventuelt steder hvor talen var utydelig skrevet ned. Kategoriseringen av intervjuene ble gjort i en abduktiv prosess, men inspirasjon fra tematisk analyse og The Listening guide.

Validitet dreier seg om metoden man bruker er hensiktsmessig for å belyse de forskningsspørsmålene man skal undersøke (Kvale & Brinkmann 2017, s. 276). Metoden intervju er hensiktsmessige når jeg ønsker å belyse mødrenes opplevelsesverden fordi metoden søker å gi en dypere forståelse av fenomenene og utforske subjekters meningssammenhenger (Haavind 2000, s. 17).

Analyse

Innledning

For å belyse hvordan mødre skjerner barna sine mens de selv utsettes for vold, vil jeg i denne delen av oppgaven presentere funnene som viser hvordan de gjør dette. Jeg har identifisert ulike måter mødrene gjør beskyttelsen av barna sine på. Hovedstrategiene kvinnene bruker er at de veileder voldsutøver i farsrollen, de setter tydelige grenser når barna utsettes for vold, de kompenserer for volden og fars manglende foreldrekompetanse, de understøtter de stabile elementene i barnas liv, de benytter seg av nettverk og holder fasaden, de tilpasser arbeid og utdanning, de skjerner barn ved hjelp av konkrete fysiske barrierer, de holder oversikt og kontroll over situasjoner, de holder kontakt med hjelpeapparatet og tar styringen når det svikter, de overser egne behov og de overprøver barnas uttalte ønsker å behov. Jeg har valg ut de historiene som best belyser funnene og diskuterer underveis i oppgaven.

«Jeg begynte jo å ta opp ting med ham» – Å veilede voldsutøver i farsrollen

Mødrene lever i en kontekst med normative oppfattelser om hva som er godt og riktig for barn. På denne måten er de som mødre flest. Mødrene er påvirket av og trekker på disse rådende diskursene når de gjør foreldreskapet. Når voldsverdenen rammer familien, må kvinnene sjonglere ulike og ofte motstridende forståelser for å skjerm barna. En av disse er forståelsene er at det er bra for barn å ha kontakt med begge foreldrene. Denne normen må sees i sammenheng med samfunnets vektlegging av samarbeid mellom foreldrene og en internalisering av denne diskursen.

Og jeg har alltid satt min ære i å ikke prate stygt om faren hennes på noen som helst måte, men si at jeg opplever at ting ikke er greit. Men hvordan du opplever ham, han er jo en annen person mot deg enn det han er mot meg, så du må få dine erfaringer (...) ikke sant? Det har vært veldig viktig for meg å ikke legge noen føringer på henne.

En motstridene diskurs er at barn skal beskyttes mot vold. For å opprettholde kontakten mellom far og barn, og samtidig skjerme barna fra volden, forteller flere av informantene at de på ulike måter veileder voldsutøver i farsrollen. Kvinnene forteller om omkostninger knyttet til denne kontakten og veiledningen. En mor forteller at hun går på foreldrekurs fordi hun håper og ønsker at noen utenfor familien skal støtte henne i at det behøves en forandring i måten far er mot barna.

Når et av barna forteller at de er redde for å snakke med faren sin om ting som er vanskelig, tilrettelegger moren for kontakten ved å fungere som et bindeledd mellom barn og far. Hun forteller at hun ikke kan ta opp ting muntlig, så alt må foregå i skriftlig. Hun opplever at alt hun sier kan bli brukt mot henne. Kontakten med far kan bli farlig fordi han er ustabil. En informant forteller at hun reagerer på måten voldsutøver behandler hennes sønn på. Hun opplever det som «styr» og at faren ikke forholder seg til barnet aldersadekvat. Hun forsøker å si ifra til far, men erfarer at det er nytteløst å protestere fordi det utløser voldsomme krangler.

En annen informant forteller at hun forsøker å ta opp problemer med fars måte å gjøre foreldrerollen. Dette har omkostninger både for familien, barnet og husdyret i familien

Jeg begynte jo å ta opp ting med ham, tok opp det der med at han aldri lekte med [sønnen] og at han kosa mer med katten, fordi jeg hadde kjøpt katt et par år før. Og da sa han jo at "nei unger er jo ikke leketøy og de er ikke kjæledyr". Og så sa jeg da at han kosa og leika mer med katten enn med [sønnen] og da ble han jo rasende og så sa han at "katta skal vekk" (...). Det var før høstferien (..) det året der, og jeg og [sønnen] skulle på høstferie. Han var jo aldri med når vi reiste noe sted heller, hvis ikke det var til foreldrene hans vi skulle da (...) Så sa han "ja jeg tar livet av katten i høstferien" (..) og det gjorde han.

Moren viser til normative forståelser om fedre i vår kontekst for å veilede far i hans foreldrerolle. En far skal leke, kose og tilbringe tid med barna sine, hevder hun. Hun trekker dermed inn normalverdenen og de forståelsene man finner der. Far reagerer ved å svare med voldsverdenens logikk.

På ferie med barna forsøker en av mødrene å irettesette far ved å vise til normalforventninger til familier på ferie. Far drikker mye alkohol, holder seg våken om natten og krangler med andre familiemedlemmer

Jeg prøvde å si til ham at du krangler jo. I stedet for å sitte og drikke og begynne å krangle med folk i 2-3 tiden om natten, og gjøre deg til uvenn med alle sammen, kan du heller legge deg. Så kan du stå opp meg ungene neste dag og vi kan ha en kjekk ferie.

En kvinne forteller at hun forsøker å veilede far ved å inkludere barna og deres synspunkter i denne veiledningen. Hun organiserer familieråd en gang i uken for å gi barna og familien en mulighet til å snakke sammen.

Ja, så vi kunne liksom ta opp hvordan uken gikk og sånn at alle fikk si litte grann. Og det var jo da stadig vekk noe med far da. Men han tok ikke det så nøye inn over seg.

Når moren organiserer familieråd bruker hun et verktøy til å løse problemer i familien som er hentet fra hjelpeapparatet og normalverdenen. Verktøyet hun benytter seg av er fundert i en diskurs om at det å prate sammen vil løse problemer.

Dagens familier omtales gjerne som forhandlingsfamilier. Barnas stemme er i fokus og familiene diskuterer seg imellom før beslutninger tas. Foreldrene blir da en demokratisk autoritet overfor barna, noe som står i sterk kontrast til den totale autoriteten som voldsutøver gjerne representerer. Familieråd kan sees på som en måte å gjøre normal barneoppdragelse på i en unormal verden (Frønes 1997 et al i Frønes 2007, s. 71).

Når familien har problemer, skal dette løses ved at foreldrene gjør arbeidet som foreldre bedre. En normativ forståelse i vår kontekst er at foreldrene skal gjøre individuelle endringer i foreldreskapet i møte med problemer, fremfor at samfunnet skal bidra gjennom å ta tak i de strukturelle problemene rundt og i familien.

Å benytte seg av foreldreråd som et hjelpemiddel i skjermingen av barna forstår jeg som en internalisering av denne diskursen. Problemer i familien er et individuelt anliggende og må løses individuelt (Gillies 2005).

Morens forsøk på skjerming gjennom å organisere veiledning er likevel et uvanlig grep. Det medfører ekstraarbeid når kvinnen manøvrerer mellom foreldreskapet og voldsverdenen. Far vender det døve øret til når mor ønsker å formidle hvordan normalverdenens forståelse av familieråd skal fungere. Den normative forståelsen om at problemer kan løses ved å prate sammen, faller i grus, i og med at far ikke tar veiledningen innover seg.

«Nå er grensen nådd!» – Tydelige grenser når barna utsettes for fysisk vold

Når barna på ulike måter trekkes inn i voldsverdenen ved at de utsettes for fysisk vold eller ved at far ekspisitt truer med dette, setter flere av mødrene tydelige grenser overfor far. For en av informantene blir en telefonsamtale fra skolen avgjørende for hennes måte å skjerme barna fra volden. Skolen ringer for å si at sønnen har fortalt om vold fra far. Dette visste ikke mor.

«Så sa jeg at da hilser du til ham og sier at han skal slippe [å reise til faren]. Og så sier du at han skal ikke dit, han skal få være hjemme»

Mødrene benytter seg av en normativ forståelse av at barn ikke skal utsettes for fysisk vold. At vold rettet direkte mot et barns kropp er ulovlig, er tydelig nedfelt i lovverket. Dermed definerer normalsamfunnet det som ikke akseptabelt og det er en konsensus om denne forståelsen. Den fysiske volden som rammer barna til de voldsutsatte kvinnene, er dermed enklere å ramme inn som vold enn den volden som oftest skjer innenfor et totalt voldsregime. I flere av kvinnenes historier er handlingene farget av volden. Reaksjonene kan derfor være vanskelige å forstå, også for kvinnene selv. Imidlertid blir forskjellen i reaksjonsmønstre mellom mødre som lever i vold og de som ikke gjør det, visket ut når det kommer til fysisk vold mot barn. En mor forteller:

Sønnen min var oppå en trampoline (..) og holdt på med en fotball. Og så traff fotballen bedet, sånn at en tulipan brakk, og da (...) ble [stefaren] så sint at han tok og kastet ballen i ryggen på [sønnen] det hardeste han kunne.

Barna som hopper på trampoline og sparker fotball gjør en normal aktivitet. Det er heller ikke uvanlig at foreldre kjefter på barn når de leker viltre leker. Men når voldsutøver kaster ballen i ryggen på barnet blir kontrasten mellom de to verdenene tydelig. Moren forteller videre at hun jobber kontinuerlig for å beskytte sitt særkullsbarn mot vold fra stefaren. Når stefaren allikevel klarer å trenge gjennom med sin aggresjon, så forteller hun:

Da ble jeg kjempesint. (...) så da løp jeg etter ham. Jeg var så kjempesint og sa at nå var grensen nådd. Så dette her fikk han be om unnskyldning for. Men du vet det ble jo sånn krangel. Så [sønnen] ble jo helt sånn 'jaja, mamma, det går bra, liksom.

Kvinnen beskytter barnet mot den fysiske volden ved å si at nå er grensen nådd. Mors irettesettelse av far og sønnens forsøk på å avdramatisere situasjonen kan også sees som et uttrykk for den gjensidige beskyttelse mor og barn representerer for hverandre i voldsverdenen.

For en annen informant blir fars vold mot sønnen det som får mor til å sette en grense. Hun forteller om en gang hvor det lille barnet sparker faren sin:

Og da ble jo faren sint og så kløp han ham for å hevne seg, altså sånn misforstått oppdrageridé, at han [sønnen]skulle skjønne at det var vondt. Og da skreik jo [sønnen], så da kom jeg springende inn (...) og tok [sønnen] og sprang med [sønnen]. Og så sa jeg at «hvis du gjør det der en gang til så drar vi».

Moren definerer det far gjør overfor barnet som «hevne». Ved at hun benevner fars forståelse av oppdragelse som misforstått, sier hun samtidig at hun forstår noe om hva som er riktig oppdragelse. Hun plasserer mannen som en representant for noe voldelig og unormalt. Hun påkaller seg definisjonsmakt ved at hun vurderer hans omsorgsevne sett utenfra. Moren markerer med dette et tydelig skille mellom seg selv og voldsverdenen. Ved å sette denne grensen og si at hun drar hvis han gjør dette igjen, tydeliggjør overfor far og den som

intervjuer hva hun anser for en *for* stor påvirkning fra voldsverdenen. I den norske konteksten klyper ikke foreldre sine barn og det vil hun heller ikke godta.

En annen mor forteller om en voldsutøver som sier at han vil ta livet av mor, barnet og seg selv. Når far reiser bort etter å ha kommet med disse truslene, tar mor valget om å bryte ut av relasjonen.

I løpet av de tre dagene da innså jeg ting, sånn kan man jo ikke ha det. (...) Så jeg innså at da måtte jeg gå.

I mønsteret av makt og kontroll i det totale voldsregimet, kan «mildere» eller mer subtile voldshendelser gjøre det vanskelig å få oversikt over den totale situasjonen. Voldsverdenen kan oppfattes som uhandgripelig. Det kan være vanskelig å kategorisere volden. Utsagnet om å skulle ta livet av hele familien forstås som et ekstremt brudd med normative oppfattelser av hva parforhold og foreldreskap skal inneholde. Voldsverdenen blir dermed lettere å forstå og få øye på for moren.

«Når far ikke gjør det» – Kompensere for volden

Mødrene forteller om måter de beskytter barna på ved å kompensere for volden og den mangelfulle foreldrekompentansen hos far.

«Ja, men da er det mors oppgave synes jeg da (..) å oppveie for det».

En annen informant snakker om sønnen som et oppegående barn, som har fått med seg hva som foregår hjemme. Hun forteller at hun derfor bruker ekstra mye tid på ham. Hun trekker på dominerende diskurser hentet fra normalverdenen om hva gode involverte og barnesentrerte mødre gjør. De ivaretar barnas psykologiske og emosjonelle behov ved å tilbringe tid med barna og snakke med dem om det som skjer i livet deres.

Det er viktig for kvinnene å forsøke å være den stabile i en ustabil situasjon. En av informantene forteller at

«det var meg.. det var meg hele tiden.. det var jeg som måtte ordne opp og jeg som var den stabile faktoren hele veien.».

Kvinnene i materialet utfører ekstraarbeid når far svikter i foreldreansvaret, i tillegg til å forhandle med det som ligger i den diskursive forståelsen av «god mor». At mødrene kompensere for fars mangler kan også forstås som en motstand mot diskursene om at barn som lever i vold får et dårligere liv, og som en motstand mot påvirkningen voldsverdenen har på morsrollen.

En mor forteller at hun får en bekymringsmelding på sønnen sin og at hun blir innkalt til en hjelpeinstans. Når hun blir spurt hvorvidt sønnen har opplevd noe traumatisk, eller om det har vært episoder som hadde gjort ham redd, så avviser hun dette. Informanten forteller at hun ønsker å tro at sønnen er skjermet fra volden.

Og så satt jeg også og sa at det der har [mannen min] sluttet med, for det var jo det jeg helst ville tro (...). Så jeg satt jo og beskyttet [mannen min] i mange møter. Og det hørte sønnen min også».

Forstår vi dette som et splittet narrativ, kompensere moren for volden ved å unnlate å snakke om den når barnet er tilstede. Med dette perspektivet skjermer hun sønnen fra volden. Hun beskriver i stedet faren som en normal far som ikke lenger utøver vold, og familielivet hjemme som en del av en normal barndom. Hun lager samtidig et tydelig skille mellom det å være mor og volden hun utsettes for. Hun lager en verden uten vold (Peled og Gil 2011, 468).

«Brukte masse tid på trening» – Understøtte de stabile elementene i barnas liv

Informantene arbeider med å skjerme barna fra volden ved å holde på og benytte seg av de stabile elementene i barns liv. En informant forteller at hun har jobbet for å opprettholde et så normalt familieliv som mulig. Etter bruddet er de relativt små barnas tid delt i to. En del av tiden er de hos henne. Hun har fått en ny kjæreste og det har blitt en mer «normal situasjon» hjemme hos henne. Den resterende tiden er de hos far. Hun opplever ikke å få skjermet barna nok. Informanten er redd for farens påvirkning, og for barnas liv og helse når de er hos ham.

Mødre utsatt for vold benytter seg av en rekke strategier for å forsøke å skape stabilitet og normalitet for barna sine (Lapierre 2010, s. 353). Etter skilsmisse kan barnas delte bosted og den oppløste familiesituasjonen oppleves som krevende for både barn og voksne, også i normalverdenen (Frønes 2007, s. 74). For mødre som er utsatt for vold vil denne situasjonen medføre ekstraarbeid. Å forsøke å skape et normalt familieliv og en normalsituasjon for barna kan forstås som en måte å forsøke å veie opp for dette og dermed skjerme barna.

En av kvinnene forteller om hvordan fritidsaktiviteter blir en måte å holde barna fysisk borte fra voldsutøver. Fritidsaktiviteter blir en måte å beskytte barna på.

Sønnen min ble veldig opptatt av fotball. Han var på trening, brukte masse tid på trening. [Jeg tenkte] å få barna vekk. Få dem unna, hjelpe dem på alle mulige bauger og fronter.

Kvinnene i materialet er, i tillegg til å være voldsutsatte, også mødre i Norge. I tillegg til hendelser fra voldsverdenen, preger hverdagslivet og forventninger til foreldreskapet i hverdagen dem. Mødrene forsøker å skape stabilitet og normalitet for barna ved gjøre normale ting. De henter og bringer i barnehage, følger opp lekser, går på foreldremøter og de følger på fritidsaktiviteter.

Denne kvinnen bruker i tillegg hverdagslivet som en strategi for å skjerme barna og komme seg unna volden. Denne strategien fører til at det normale hverdagslivet og volden ikke skjer i separate sfærer, men i stedet blir flettet sammen. For kvinnene får aktivitetene fra normalverdenene dermed en helt annen mening, enn for dem som mangler innblikk og erfaringer fra voldsverdenen.

En informant forteller at hun forøker å holde på de stabile elementene i barnas liv i den ustabile situasjonen de befinner seg i. Boforholdene og at barna går på skole bidrar til stabilitet, ifølge mor. Utdanning dominerer barnas hverdag og organiserer barne- og ungdomstiden (Frønes 2007, s. 33). Frønes (2007, s. 80) omtaler det postindustrielle samfunnets organisering av utdanning for barn som et maratonløp. Skolen er «plassert midt i alle unges liv» (Frønes 2007, s. 80).

At denne moren prioriterer skolen som en stabilitetsfaktor i barnas liv, bidrar derfor til å samtidig befeste barnets posisjon i den normale forståelsen av barn i Norge og skape en avstand mellom voldsverdenen og barna. Å forsøke å tette skottene mellom de to verdenene kan være vanskelig for mødre. Barna som vokser opp med vold kan ha en økt sannsynlighet for å få et dårlig forhold til skolen (Frønes 2007, s. 147). Voldsverdenen kan med dette tolkes å farge normalverdenen for barna ved at de blir bærer av konsekvensene av fars vold.

«Spille skuespill» – Om nettverk og fasade

Informantene forteller om at de på ulike måter forsøker å lage bindinger mellom seg selv og barna på den ene siden, og den normale verden på den andre. En informant forteller at hun skjærmer sønnen ved å prioritere å opprettholde et solid nettverk av familie og venner rundt barnet. I forsøkene på å isolere volden og beskytte barna, velger noen av kvinnene en annen strategi. De tetter skottene rundt voldsverdenen. Dette kan forstås som en måte å skjærme barna på ved å gi et inntrykk av normalitet for omverdenen, slik at barna passer bedre inn i normaldiskursen om barndom. I tillegg kan det tolkes som en måte å skjærme konkret for å ikke gjøre voldsutøver sint.

«Men fasaden holdt jeg da (...) Det var viktig for meg. Fasade har alltid vært viktig for meg, og det holdt jeg jo veldig på ».

Å «holde fasaden» kan forstås som en måte å tegne et bilde av normalitet i den unormale situasjonen hun og barna er i. Et ryddig hjem vil i tillegg gi inntrykk av normalitet overfor normalverdenen. Kvinnens vektlegging av fasade kan være en måte å holde orden på i en ellers kaotisk tilværelse, og dermed tilrettelegge for hennes arbeid i morsrollen.

På spørsmål om hun fortalte noen om hva som skjer på hjemmebane, svarer en informant at hun forsøker å fortelle det til moren sin, men at hun trekker seg.

og jeg kan huske jeg gråt, men jeg tror hun ikke skjønnte, hun skjønnte ikke hvordan det var (...) Nei, og jeg fortalte jo ikke.

Flere av mødrene forteller at stoltheten og det å være flau over det som skjer på hjemmebane, hindrer dem i å fortelle venner og familie om hvordan de har det. En informant forteller at sorgen over hvordan familielivet er, gjør at hun ikke forteller om det til noen. Hun forteller at hun velger å holde det innenfor husets fire vegger.

En mor forteller at venner oppfatter at hun og mannen passer så godt sammen. Hun forteller at ingen forstår hva som skjer og at hun heller ikke klarer å formidle det. Når hun blir gravid tiltar volden, og da forteller hun at det blir enda vanskeligere å si ifra. En annen kvinne trekker også frem hvordan hun skammer seg over volden som foregår på barseloppholdet på sykehuset. Hun er redd de som jobber der hører hva som skjer.

Jeg var så skamfull (..) over at det var sånt bråk, og nå hadde jeg fått en baby liksom.

Flere forteller at de spiller skuespill overfor omverdenen.

Ja, så jeg klarte ikke å (..) si at jeg hadde rett. Så allerede da så begynte vel skuespillet, hvis jeg skal kalle det det, med at man viser utad at alt er bra, men innvendig så var det ikke det i det hele tatt

En overopptatthet av å holde det ryddig og rent hjemme finner jeg i ett av de andre intervjuene. Kvinnen forteller at hun blir beskyldt av omverdenen for å være for opptatt av fasade:

Og hun ene venninnen min som jeg hadde da, hun sa at «nå orker jeg ikke å komme hjem til dere lenger, for det er som å komme til et utstillingslokale». For alt var jo perfekt, for jeg ville jo ikke at jeg skulle få kritikk for noen ting. Så det var jo helt blåst, altså det var jo helt klinisk rent og ryddig. For hele tiden så gikk det på at jeg gjorde ingen ting, og veldig sånn, psykisk trække ned, trække ned, trække ned, trække ned, bryte ned.

Selv om uttrykkene er tilsynelatende de samme – en perfekt fasade – så er bakgrunnen for den en annen. Her handler det om å unngå vold. Å holde fasaden kan dermed forstås på to ulike måter. Ønsket om å holde fred og ro i hjemmet eller fred og ro ved å ikke la omgivelsene dine se deg avkledd. Begge måtene kan forstås som en strategi for å dempe vold eller unngå vold. Der kvinnen opprettholder fasaden fordi hun skammer seg, er de andres blick en viktig faktor.

En informant forteller om flere episoder hvor hun isolerer voldshendelsene ved å fysisk skjule sår og blåmerker hun har etter volden. Med kroppen som bærer av voldsverdenen er hun ute i den normale verdenen. Hun dekker seg til. Hun ønsker å fortelle familien sin hvordan hun har det i parforholdet, men hun skammer seg. Hun forteller også at det:

endte jo med flere sånne episoder hvor han ikke slo meg, men han holdt meg så hardt at jeg ble blå oppover armene. Og jeg husker at jeg måtte på med langermet genser på blant annet et foreldremøte.

Moren gjør en normal aktivitet som forelder i Norge. Mange av de andre foreldrene på foreldremøtet sitter kanskje med forventninger om et tema som skal bli diskutert. Kanskje gruer de seg til valget av representanter til foreldreutvalget, fordi de opplever å ikke ha tid til mer arbeid i hverdagen. For de voldsutsatte kvinnene er det i tillegg andre dimensjoner knyttet til en slik aktivitet. Informanten skjerner barna ved å forsøke å skjule merkene fra voldsverdenen, mens hun gjør en aktivitet som hun må gjøre fordi hun har barn i Norge. Hun forsøker å separere de to verdenene ved å holde fasaden.

«Barna først» – Tilpasning av mors arbeid og utdanning

Informantene forteller om ulike tilpasninger de gjør i utdannings- og arbeidssituasjonen for å ivareta barna sine og skjerme dem fra volden. En av informantene forteller at hun tar med seg barna på jobb. En annen forteller at hun begynner å jobbe på skolen der barna går etter å ha flyttet ut fra deres felles hjem uten barna. En av kvinnene forteller at hun ikke har tatt utdanning fordi hun må skjerme barna. Hun sier at hun må være i nærheten av hjemmet og derfor ikke kan dra til universitetet. Hun kan ikke slippe kontrollen.

En informant forteller at jobben hennes gjør at hun ofte må dra før barnet våkner om morgenen. Da må far være alene med morgenstellet og levering til barnehage. Når mor merker at far ikke mestrer dette og kan ty til vold, endrer hun arbeidssituasjonen sin for å hindre at de er alene. Hun tar over mer og mer av foreldreoppgavene og jobber stadig mindre. Hun reiser heller ikke bort på jobbreiser fordi hun opplever det som utrygt at far er alene med barnet.

At kvinner går ned i stilling eller endrer arbeidssituasjon i forbindelse med at de får barn er ikke uvanlig i Norge. Når mødrene prioriterer barna fremfor egen karriere, kan dette derfor sies å inngå i en normalforventning til mødre generelt. Der kvinner i normalverdenen for eksempel begrunner slike valg i «tidsklemma», er de voldsutsatte kvinnenes prioriteringer fundert i beskyttelse og skjerming av barn. Når de voldsutsatte kvinnene tilpasser arbeidssituasjon på ulike vis i forbindelse med at de får barn, kan det sies å inngå i et vanlig livsløp, men med en uvanlig begrunnelse.

«Få barna unna» – Konkret skjerming

Flere av kvinnene forteller historier om ulike måter å isolere egne voldopplevelser på, og hvordan de forsøker å skille dem fra den verdenen barna lever i. Mange av informantene snakker om hvordan de skjermer barna ved å sette konkrete fysiske barrierer mellom volden og barna. Det kan være at de lukker døren, bruker egen kropp eller konkrete gjenstander som en forskansning. En informant forteller at hun er opptatt av at en baby skal oppleve trygghet. Når volden er i ferd med å eskalere, prøver hun å late som om alt er trygt og fint. Hun lukker også døren inn til babyen og forsøker å roe barnet på den måten:

Og hele tiden spille for henne da, late som om at ting er trygt og fint og at alt er bra. For jeg vil jo at en baby skal ha trygghet, trygghet, trygghet, ikke sant? Jeg lukket igjen døren når [mannen min] begynte å bli høyrøstet, altså sånne ting.

Kvinnene bruker kroppen eller andre fysiske gjenstander som er plassert i den normale verden som en måte å ramme inn eller isolere volden. Risikoen er imidlertid at kroppen eller gjenstandene blir merket av volden – glass kan knuse og kropp er blåmerker. Kroppen eller tingene er i utgangspunktet ikke unormale ting, men de blir synlige spor fra den voldelige verden når de knuser, blir ødelagt, gir lyd fra seg eller får synlige merker.

En av informantene forteller at hun forsøker å forskyve volden i tid for å hindre at barna opplever den. Hun prøver å snakke med far etter at barna har lagt seg, men barna blir vekket av bråket. Andre forsøker å sette volden på pause. En informant forteller at hennes barn blir tvunget til å sitte på sofaen om kvelden og høre på at far nedverdiger og kjefter på mor. Far forteller barna at moren er dum og at hun aldri har vært glad i ham. For å skjerme barna tar mor til motmæle:

Alt dette her måtte han si mens guttene satt og hørte på. Til slutt så sa jeg «Vet du hva? Dette her kan du ikke sitte og snakke om mens ungene sitter her». Jeg sa at «Nå er det leggetid. Derfor må guttene gå opp,» og så fulgte jeg dem opp.

På denne måten skjermer hun barna fra volden ved å appellere til far ved å vise til diskurser om den gode barndommen. Disse diskursene inneholder blant annet forventninger om at barn skal legge seg innen rimelig tid. Normalitet eller forståelser fra den normale verden blir brukt av mor som argument for hvorfor volden skal opphøre eller utsettes.

Flere av kvinnene forteller at de skjermer barna ved å lage fysisk avstand mellom volden og barna. De plasserer barna i normalverdenen for at barnet skal være beskyttet og fjerner, på ulike måter, barna fra volden. Når en av kvinnene skal fortelle voldsutøver at hun vil dra fra ham, plasserer hun barnet hos en venninne fordi hun vet at situasjonene er utrygg. En annen kvinne erfarer at volden eskalerer i forbindelse med at han begynner å misbruke alkohol i helgene. For å hindre at barna opplever disse dramatiske dagene, sender hun dem bort til sine foreldre.

Jeg måtte få barna unna i helgene, fordi at det var da det tårnet seg mest opp. Det var da også alkoholen kom inn i bildet. Men det var så mange episoder hvor jeg kunne merke når ting tårnet seg opp.

Å konkret skjerme barna innebærer også at mor må være fysisk tilstede i voldsverdenen som en buffer. En informant forteller at mannen bruker sønnen for å få henne hjem. Sønnen føler seg skremt og truet av faren og informanten avbryter det hun holder på med, for å komme seg raskt hjem. En annen informant forteller om at hun måtte kaste seg inn i en bil etter at voldsutøver tar med seg deres felles barn inn i bilen. Hun vet ikke hvor de skal og hva han skal med babyen:

Så jeg prøvde jo å gjøre sånne ting for å skjerme henne. Alt gikk på trusler med henne. Jeg husker han tok jo med seg henne, bare puttet henne opp i vognen og ned i bilen og spente den fast. Jeg måtte jo bare hive meg inn i bilen for å bli med, for da skulle han jo bare dra, og jeg visste ikke hvor de kom til å dra hen. Veldig mye stress (...) Jeg måtte alltid være på vakt, for hva gjør han nå?

Flere av informantene forteller at de rømmer fra far for å skjerme barnet. En av informantene forteller at hennes tilstedeværelse i hjemmet gjør at volden blir farlig. Hun velger derfor å flytte ut fra mannen sin til tross for at sønnen blir boende.

Andre mødre rømmer med barna. En informant forteller at hun etter bruddet rømmer med barnet for å beskytte det fra mer samvær med far. Hun opplever at mannen ikke tar seg av datteren når han har ansvaret for henne. Hun forsøker først å få mer tid med datteren, men da responderer mannen med trusler og situasjonen blir så farlig at hun tar med seg datteren til en annen kommune og gjemmer seg der. En siste informant engasjerer mannen i en aktivitet utenlands for å skape avstand mellom voldsutøver og barna.

Bjørnholt (2021, s 9) viser til at den samlede forskning på voldsutøvende fedres omsorgspraksiser «står i sterk kontrast til rådende normer om foreldreskap og etablert kunnskap om konsekvenser av vold i oppveksten». På tross av dette, og uavhengig av at far

har utsetter mor for vold, forventes det at hun i mange tilfeller tilrettelegger for samarbeid med far og kontakt mellom far og barn (Bjørnholt 2021, 3).

«Jeg tryglet ham om å bli» – Å bli for å beskytte barnet

Noen mødre forteller at de velger å være fysisk sammen med den voldelige partneren fordi de vil beskytte barna fra å være alene med ham. En mor forsetter å være med på ferier sammen med barnet og mannen etter at hun har brutt med ham, for å verne sønnen mot å være alene med voldsutøver. En informant forteller at hun ikke skilles fra mannen, for å unngå maktkamp om barna. En annen kvinne forteller at hun trygler mannen om å ikke dra fra dem. Hun er livredd for at et brudd vil føre til at den voldsutsatte sønnen hennes må bo hos far:

Kanskje kunne vi løse problemet vårt selv. Jeg tryglet ham jo om å bli, faktisk. Jeg var fryktelig redd for hva som ville skje hvis det ble brudd. Jeg var livredd for at det skulle ende med det, og at [sønnen] måtte bo hos [faren] (...). Når han trua med en skitten rettsak så gjorde det meg utrolig utrygg.

Diskursen om mødrenes plikt til å beskytte sine barn, griper inn i kvinnenens liv. Kvinner som velger å bli hos partneren sin, fortolkes i lys av denne kjønnede forventningen. Når mødre ikke er i stand til, eller ikke er villig til å bryte med en voldelig partner, forstås de gjerne som mødre som ikke klarer å beskytte barna sine (Humphreys, 1999; Kantor & Little, 2003; Magen 1999 I Lapierre 2010, s. 343).

«Ligger det noe der fremme?» – Oversikt og kontroll

Alle kvinnene forteller om en opplevelse av konstant alarmberedskap for å avverge volden eller begrense skadeomfanget av den. Kvinnene begrunner denne alarmberedskapen i skjermingen av barna. Kvinnene forteller noen ganger om en generell årvåkenhet, mens det andre ganger handler om å gå mer konkret til verks ved å få oversikt over gjenstander i omgivelsene som kan være farlige for kvinnene eller barna.

En av kvinnene forteller at voldshendelsene skjer uregelmessig. Hun forsøker å holde oversikt ved å følge med (*sense*) om far er stressa, for å kunne forutsi voldsepisoder. Dette gjør hun også over telefonen. Ved å plukke opp disse signalene kan mor ta en beslutning om å holde seg og barna borte eller overnatte hos venner. En annen kvinnene forteller:

Når en situasjon tårnet seg opp, da merket jeg at nå har vi noe på gang. Jeg skannet omgivelsene – ligger det noe der fremme? Er det noe som plutselig kan brukes veldig kjapt for å gjøre et eller annet drastisk, ikke sant? Fordi at han ble ganske sånn ukontrollerbar.

Ved å følge med på fars stemningsleie eller ved å holde oversikt over de konkrete omgivelsene, gjør mødrene omfattende og kontinuerlig omsorgsarbeid for å skjerme barna mot volden.

Når mennesker opplever fare, vil kroppen havne i alarmberedskap i tiden i og rundt de voldsomme hendelsene. En mor forteller om at hjemmesituasjonen er uforutsigbar og uoversiktlig. De voldsomme svingningene mellom tilsynelatende normalitet og voldsverdenens påvirkninger gjør at hun går på tå hev. Det tærer på henne og hun kjenner seg utmattet.

De voldsutsatte mødrene forteller om en konstant årvåkenhet som skiller seg fra normalen. Fare truer rundt hvert hjørne. Forventningene til kvinnene er imidlertid de samme som til alle mødre. I hverdagslivet skal kvinnene gjøre helt normale aktiviteter, parallelt med at de studerer og følger med på omgivelsene.

En informant forteller at hun forsøker å unngå at mannens sinne kommer ut av kontroll: «Alle mulige måter å omgå at det ble konflikter, slik at det ikke skulle eskalere eller at barna skulle oppleve noe». Hun forteller at hun spiller overfor mannen, sånn at hun ikke skal miste kontrollen over seg selv i møte med hans sinne.

En annen kvinne forteller at hun opplever at mannen forstår at han har fått et sterkt kort på hånda da datteren blir født. Han truer med å ta med seg datteren til utlandet. I møte med denne trusselen velger kvinnen å «ligge lavt» til tross for at hun til vanlig er en «ganske sterk person». Kvinnene beskriver en slags fremmedgjøring overfor seg selv, eller at de spiller en rolle, fremfor å være den de egentlig er, for å unngå eller dempe volden.

En informant forteller om tiden før bruddet. Hun gjør seg selv usynlig for å sørge for at sønnen får dekket sine behov og for å avverge vold:

Den siste tida begynte jeg virkelig å liste meg rundt (..) sånn at ikke han skulle se hva jeg hadde gjort. Hvis jeg hadde gitt [sønnen] ei skive til for eksempel, enda han hadde sagt at «nei, nå var det nok kveldsmat,» (..) så prøvde jeg å skjule at jeg hadde vært på kjøkkenet(...). For jeg har jo lest om det at voldsofre visker ut seg selv, så jeg var virkelig utviska den siste tiden.

Kvinnene forteller om måter de organiserer hverdagen på for å skape en forutsigbarhet i den uforutsigbare situasjonen de befinner seg i. En informant forteller at hun tar kontakt med eierne av en hytte familien skulle på, for å finne ut hvor de oppbevarer våpnene på hytta.

En annen forteller seg inn i den normative oppfattelsen om at det er bra for barn å ha en relasjon til begge foreldrene sine. Hun forteller at sønnen har godt av å være med faren etter samlivsbruddet og at far og sønn har det fint sammen, så lenge far er stabil. Samtidig forteller hun at hun må være med når det er fars tur til å ha barnet i ferien.

For meg var det bedre å fortsette og gjøre [ferieturer] sammen, og vite at alt er greit, i stedet for å sitte et sted og lure på om ting er greit.

Hun forteller videre at det går fint så lenge hun kan ha kontroll over situasjonen mellom far og sønn:

«Jeg ser i ettertid at det har tatt mer krefter av meg enn jeg skjønnte da. Sånn det er når man senker skuldrene etterpå, så skjønner man at «dette har jo, dette har nok tatt på»».

Kvinnene forteller om skjerming av barna fra voldsverdenen. Begge kvinnene forteller at de gjør normale aktiviteter – de drar på ferieturer. Samtidig får hverdagsaktiviteten «ferie» en annen dimensjon enn den normalt gjør. Den ene sørger for at det ikke er våpen som kan skade henne og barnet mens de er på ferie, mens den andre er på ferie for å kunne bruke kroppen og årvåkenheten sin til å beskytte sønnen sin mot faren.

«Jeg må jo snakke med noen» – kontakt med hjelpeapparatet

Flere tar kontakt med hjelpeapparatet for å få støtte i den situasjonen de står i. En mor forteller:

Men jeg hadde jo også vært redd for å be om hjelp tidligere, så jeg var jo redd for å ikke bli trodd.

En annen mor forteller:

Jeg meldte fra til barnevernet om (..) hvordan faren oppførte seg, men de (..) ville ikke høre (...). Jeg begynte jo endelig å fortelle når jeg skjønnte at jeg ikke hadde noen utvei (...). Når jeg skjønnte at nå er det faktisk fare for at [sønnen] skal bo hos faren sin.

Hvis du er bekymret for barna dine, så er det helt normalt å ta kontakt med hjelpeinstanser. Dette gjør disse mødrene også. Imidlertid er risikoen de løper uvanlig. De forteller om den underliggende redselen for ikke å bli trodd, og redselen for at far skal få større kontroll over barnas liv. Selv om hensikten er å beskytte, kan de risikere det motsatte.

Å ta kontakt og ta imot hjelp fra instanser utenom familien, kan bidra til å fjerne tabu og stillhet som gjerne ligger over voldsverdenen. En mor forteller:

Så jeg tenkte jeg må jo gå og snakke med noen. For jeg får jo ikke dette til. Jeg skjønner ikke hvordan jeg klarer å gjøre det sånn at alt blir bra. Vi skal jo ha en til unge. Det må jo bli bra nå. Så jeg gikk og snakket om det, og da fikk jeg tilbud om å gå på kurs.

En informant forteller hvordan det å informere offentlige hjelpeinstanser bidrar til at hun får en opplevelse av å få støtte, av å ha noen i ryggen. En annen forteller at kontakten med hjelpeapparatet bidrar til nye perspektiver. Begge forteller de at de begynner å snakke om volden og benytter seg av hjelpeapparatet for å beskytte barna fra volden.

En annen kvinne forteller om hvordan hun gjennom kontakt med hjelpeapparatet får bekreftet sin egen oppfattelse av mannen. Da setter hun i gang planleggingen av, og etter hvert flyttingen fra den voldelige mannen. Selve flukten fra far gjør hun imidlertid stort sett på egen hånd.

Skal datteren min og jeg lide for at han er sånn som han er? Hvor lang tid vil det ta før vi kan komme oss ut av dette hvis jeg ikke gjør det nå? (...) Så før hun var to år så planla jeg alt, jeg fant et annet sted å bo, jeg planla alt, uten at han visste det. Jeg hadde veldig lite hjelp fra noen, så dette gjorde jeg stort sett på egenhånd. Jeg sa til ham at «i dag flytter jeg».

I forbindelse med samlivsbrudd er det for alle mye emosjonelt og praktisk arbeid som må gjøres. I tillegg til de obligatoriske meklingsamtalene i forbindelse med ekteskapsbrudd, er det vanlig med ekstra oppfølging fra familievernkontor og/eller fra venner og nettverk i perioden rundt bruddet. Selv om kvinnen i denne fortellingen tilskriver kontakten med hjelpeapparat den bakenforliggende årsaken til at hun flytter fra mannen, så er det kvinnen selv som gjør jobben. Hun planlegger og gjennomfører flyttingen egenhendig.

For flere av kvinnene skiller deres forståelse av de to verdene seg fra den forståelsen hjelpeapparatet sitter med. En mor forteller at hjelpeapparatet ikke tror på hennes bekymring for at barna utsettes for vold.

Kanskje må jeg sende barna [til voldsutøver], sånn at de finner ut hvem han er.
Kanskje har jeg ikke noe annet alternativ?

Mødrene kjenner volden på kroppen. De har en forståelse av at denne volden er farlig for barna deres. Når hjelpeapparatet stiller spørsmål ved, eller benekter mødrenes forståelse, yter flere av kvinnene motstand mot denne diskursive kontrollen. Denne moren forteller at hun er stilt overfor et umulig valg, i arbeidet med å skjerme barna fra voldsverdenen. Ulike og motstridende hensyn må veies opp mot hverandre. Behovet for å skjerme barna fra volden gjør at hun vurderer å sende barna til ham hun prøver å skjerme dem fra.

Flere av informantene som føler seg misforstått av hjelpeinstansene, tar styringen selv i møte med disse. En informant forteller at hun får en bekymringsmelding på seg selv som omsorgsperson. I møte med et system som informanten mener mangler forståelse for volden hun utsettes for, uttrykker hun denne misnøyen. Hun er ikke fornøyd med den oppnevnte saksbehandleren i barnevernet og utfører en sitt-ned-aksjon:

Da forlangte jeg å få en som kunne noe om vold (...). Det fikk jeg da, og hun [saksbehandleren] holdt meg i live.

En informant forteller om opplevelsen av å ikke blir trodd av hjelpe- og rettsapparatet. Hun velger å ta styringen over vurderingen av sønnens helsetilstand når hun opplever å ha en annen oppfatning av barnets problemer enn hjelpeapparatet. I motsetning til dem, har hun volden som bakteppe når hun fortolker guttens adferd:

Nei, det jeg gjorde når BUP skrev det der, da konfronterte jeg BUP med det. Dere kan ikke skrive at dere ikke har sett tegn på vold og mishandling, (...) for dere ville jo sette en ADHD-diagnose, og man kan ikke se forskjell (...). Og i hvert fall når man ikke har spurt!

Symptomene på ADHD og etterdønningene etter å ha vært utsatt for alvorlige traumer, kan være vanskelig å skille diagnostisk (Løwgren & Evensen 2019). Barnet blir bærer av voldsverdenen ute i normalverdenen. De blir merket av volden. Kvinnen i denne historien er involvert og barnesentrert i tråd med rådende diskurser om foreldreskap, men hennes fortolkning av sønnens adferd skiller seg fra hjelpeapparatets. Når moren motsier hjelpeapparatet, kan dette også forstås som en beskyttelse av sønnen mot ansvar og skyld for hans handlinger. Moren plasserer skylden i voldsverdenen og hos voldsutøver.

«Jeg prøvde liksom å gjøre det for ungene» – Overse egne behov

Informantene forteller at de overså egne behov for helsehjelp, søvn og sosial omgang for å skjerme barna sine fra å være alene med far i voldsverdenen.

Han [mannen] skremte med ting, sånn at jeg ikke kom av gårde, for jeg torde ikke å dra. For jeg hadde barn som kom hjem fra skolen. Han [mannen] laget situasjoner som ble slik at han fikk bastet og bundet meg ganske godt.

For mange innebærer det at de overser egne behov for trygghet ved å sette seg i fare eller utsette seg for vold. I flere av historiene kan det være vanskelig å få øye på mødrenes motstand, fordi handlingene skjer innenfor rammen av et totalt voldsregime. En av informantene forteller at hun blir utsatt for seksuelle overgrep av mannen. Hun forteller at hun gir etter når han bruker barna som begrunnelse for vold:

Da kunne han aldri bli frisk og jeg måtte gjør sånne ting, og til slutt [spurte han] om jeg ikke var glad i ungene mine. For hvis jeg var glad i ungene mine, så ville jeg gjøre sånne ting. Fordi det skulle redde verden omtrent. Så, da ga jo jeg etter.

Det er ikke uvanlig at mødre justerer livet sitt for at barn skal ha det bra. I denne historien presenterer imidlertid far et rasjonale om at mor må la seg utsette for seksuelle overgrep for å vise at hun er glad i barna sine. En slik forståelse av foreldreskap er vanskelig å forstå fra et ståsted i den normale verden. Mors fortelling må tolkes i lys av at hun er farget av, og fanget i voldsverdenen. Mannens rasjonale blir hennes virkelighet. Med denne tolkningen beskytter hun barna.

En mor forteller at hun unngår å oppsøke psykisk helsehjelp, til tross for at hun trenger den hjelpen. Hun er redd for at det kan bli brukt mot henne i en samværs sak at hun mottar slik hjelp. Hun vil være til stede for barna og velger derfor å klare seg selv. En annen forteller at hun får en alvorlig fysisk helsetilstand. Også hun setter til side eget behov for helsehjelp fordi hun vil være til stede for å beskytte barna. Hun er livredd for at noe skal skje med barna om hun må legges inn på sykehus:

Jeg fikk jo ikke puste, så jeg lå med åpent vindu og stablet opp med puter for å få luft. Mens vi skulle redde han som skulle henge seg hele tiden. Det var helt sprøtt. Slag er jo fysisk vold, men dette her er jo vold så det holder.

Barn som opplever vold trenger beskyttelse. For at moren skal kunne beskytte barna, må hun være til stede. Barna har derfor både behov for at mor ivaretar seg selv ved å få nødvendig helsehjelp, og at hun er tilstede hjemme for dem her og nå. Mor står i et umulig valg hvor hensynet om være til stede for barna veier tungt som argument uansett hva hun gjør.

En mor forteller at hun er mer provoserende overfor mannen når sønnen er i trygghet. Hun forteller at hun er en stolt person. «Det gjorde mer vondt å ikke si ifra». Hun isolerer dermed barnet fra den voldelige verden, men kjemper allikevel for å forsvare sin egen integritet, egne meninger og egen person. Å sjonglere morskapet i en verden av vold, innebærer at kvinnen stadig må tåle at hennes integritet undergraves. Ved å plassere barnet et sted hvor det er trygt, klarer hun å skape rom for motstand mot dette regimet.

En informant forteller at far går over grensene hennes i forbindelse med samvær.

Han ville vi skulle klemme, og at vi skulle gjøre ting som en familie. Og jeg prøver å sette grenser. De vil han ikke høre på, og så jeg smilte jeg ikke nok og masse sånne ting.

Allikevel opprettholdes samværet, for barnas skyld, ifølge moren.

Ja, da stilte jeg opp for harde livet, sånn at guttene liksom skulle... Ja, det var jo dumt, ser jeg i ettertid. Men jeg prøvde liksom å gjøre det for ungene da.

En annen mor forteller om sitt prosjekt med å holde far i live for barnas del. Han truer stadig med å ta livet sitt. Kvinnen blir opptatt av å skjerme sønnen fra å oppleve at faren gjennomfører dette. Hun betegner situasjonen som en tvangssituasjon etter at sønnen finner faren sin etter et selvmordsforsøk i forbindelse med skilsmissen. Opplevelsen til sønnen gjør at hun føler hun må ta et valg.

Og da holdt jeg på sønnen min. Han ristet som et aspeløv i time etter time, etter time, etter time. Så jeg visste at noe sånt måtte den gutten aldri mer oppleve. Dermed så ble jeg en vokter for min mann for at det ikke skulle oppstå situasjoner som gjorde at han kunne true med å ta livet sitt, eller prøve. Han [mannen] hadde ingen grenser, han hadde absolutt ingen grenser.

Etter en situasjon med konkrete trusler om selvmord, drar hun tilbake til stedet der hun bodde med mannen og barna sine, for å få ham bort fra barna som befinner seg i huset sammen med ham.

For jeg tenkte bare at jeg må få han ut av det huset, for jeg visste at den kroken hang der, det hadde min sønn fortalt. Dette her begynner å bli ganske farlig, og jeg kjørte dit, vi bodde jo ikke så langt unna hverandre og fikk snakket med ham.

Hun forteller at det nesten endte med at både mor og voldsutøver blir skadet da han tar over rattet mens hun kjører dem i panikk vekk fra huset og barna som befinner seg der.

I begge historiene blir barna brukt som et middel for videreføring av volden mot mor. Foreldreskapet gjør mor bundet til volden og voldsverdenen. Mødrene som har flyttet ut fra de voldelige partnerne gjør et valg som kan forstås som et forsøk på å bygge en uoverstigelig barriere mellom de to verdenene. Fars rett til samvær og normen om det likestilte foreldreskapet gjør at disse barrierene blir svekket (Bjørnholt 2021).

«De trenger hjelp til å bli skjermet» – Overprøve barnas uttalte ønsker og behov

En av kvinnene forteller at hun overprøver barnas uttalte ønsker og behov i sin anstrengelse for å skjerme dem fra volden:

De er jo veldig knyttet til begge foreldrene sine, det er ikke det, men en må kanskje tenke hvordan det går an å skjerme ungene fra det. For de er lojale, unger er lojale mot folk som seksuelt misbruker dem og de er jo lojale til de blir drept. Sånn er det. Og trenger de hjelp til å bli skjermet, tenker jeg. Det er ikke alltid at den voldsutsatte parten er i stand til å skjerme dem.

Hun forteller videre at hun strever med å skjerme barn som ikke vil skjermes.

«Så er det jo vanskelig og, når ungene dine står der og hylar og sier «jeg hater deg» og «vil ikke bo hos deg». Og du prøver. Det er en balansegang».

Avgjørelser om bosted for barna etter at foreldre skilles, er for mange et konfliktfylt område. Barnesentrerte og involverte foreldre vil være opptatt av barnas behov i denne situasjonen. Når det gjelder barns uttalte ønsker og behov i disse tilfellene, vil fortolkningen og konsekvensen av disse farges av de til dels motstridene forståelsene av barnet som enten sårbart, eller robust. Skal de beskyttes ved å skjermes fra å mene noe, med bakgrunn i sin sårbarhet, eller skal barnas uttalelser tolkes bokstavelig og veie tungt fordi de er robuste?

Med forståelsen om at kvinnen og barna er utsatt for totalt voldsregime, og at barna dermed kan bli brukt som et ledd i volden mot mor, får bruddet og barnefordelingen en ekstra dimensjon. Hun hun tvinges til å ta hensyn til at barna potensielt kan bli utsatt for vold dersom de får viljen sin. Derfor innebærer beskyttelse i denne sammenhengen at mor overprøver barnas ønsker og behov.

Diskusjon overordnet

Kvinnene i intervjuene skjerner barna sin fra volden på ulike måter. Mødrene forhandler med, og motsetter seg, diskurser om morskap, ofre og likestilling. De veileder og motsier voldsutøver. De kompenserer overfor barna for fars mangler og vold. De jobber for å understøtte de stabile elementene i barnas liv, de samarbeider og knytter til seg nettverk og personer i hjelpeapparatet, og de isolerer volden fra barna på ulike vis. De tilpasser arbeids- og utdannelsessituasjonen, og de holder oversikt og kontroll i en verden av kaos. I tillegg overser de egne grunnleggende behov for helsehjelp, søvn, sosial omgang og generell trygghet i sitt arbeid med å skjerme barna fra voldsverdenen.

Mødrenes beskyttelsesstrategier er ikke alltid så lett å få øye på. Noen av strategiene er godt synlige, andre foregår i det skjulte eller fremstår irrasjonelle. Et eksempel på en slik handling er moren som utsettes for seksuelle overgrep for å beskytte barnet. Når det gjelder disse historiene, kan de tolkes som å ligge et sted mellom det Foucault beskriver som et dominansforhold og et tvangsforhold.

Ved å se mødrenes handlinger som motstand, i tråd med Foucaults maktperspektiv, og trekke ut historier hvor de viser seg som de handlende subjekter de er, ser jeg imidlertid at kvinnene motsetter seg dominans på ulike vis og at de trer frem som kompetente og aktive i møte med overmakt. I sin beskyttelse av barna er de i en form for geriljakrig. Partene er preget av en ekstrem ulikhet i maktforholdet. Å beskytte barna kan ikke mødrene gjøre ved å møte far til store åpne slag, i stedet må de jobbe i det skjulte, med alle de midlene de har tilgjengelig.

Mødrene gjør morskapet på måter som er i tråd med normalforventningene til dette. De tilrettelegger for foreldresamarbeid både før og etter bruddet, de gjør den forventede involvering i barnas liv med skole og fritidsaktiviteter, og de innretter seg etter forventningen om det likestilte foreldreskapet. De tar hensyn til diskurser om barnet som kompetent og robust, samtidig som de drar veksler på forståelser av barna som sårbare.

At kvinnene klarer balansegangen mellom voldsverdenen og normalverdenen bidrar også til å skjule volden for omverdenen. Sett med normalverdenens øyne, kan man kanskje mene at kvinnene burde ha fortalt eller vist frem volden til omverdenen for å beskytte barna mot den. Men, som jeg viser tidligere i oppgaven, bruker flere mødre hverdagslige aktiviteter i

strategien for å beskytte barna sine mot vold. Et godt eksempel på dette er moren som aktivt bruker barnas fotballtrening som en arena hun kan beskytte barna på.

En del av kvinnenes strategier framstår som åpenbar beskyttelse av barna. Dette kan for eksempel dreie seg om å lukke dører eller å forlate den voldelige partneren. Funnene i oppgaven bidrar imidlertid også til å belyse hvordan andre strategier ikke automatisk knyttes til beskyttelse av barn. Dette kan dreie seg det å velge å ikke forlate mannen, det å bruke krefter på å holde fasaden, det å finne seg i krenkende handlinger, eller neglisjere sine egne behov.

Dette er handlinger som ofte knytter seg til forståelsen av å være et sårbart offer, eller en dårlig mor. For mødrene er likevel dette den rasjonelt sett beste måten å beskytte barna sine på, innenfor rammene av et voldelig forhold. I møte med hjelpeapparatet kan dette bli feiltolket. Hjelpeapparatet kan mangle hele bildet av den situasjonen kvinnene befinner seg i og det kan være en begrensning i hvilke alternativer de forskjellige hjelpeinstansene har tilgjengelig.

Det mødrene gjør, forstår jeg som *små* og *store* handlinger. En mor forteller om at hun forsøker å dekke barnets mest basale behov. Hun vil gi ham en brødskeiv. Dette er et eksempel på en *liten* handling. Imidlertid gjør hun denne handlingen mens hun lister seg rundt for å unngå at faren utøver vold. Ut ifra kontekst ser vi dermed at det er en handling som krever handlekraft, mobilisering og mot for å gjennomføre.

Mødrene som flytter fra voldsutøver gjennomfører en *stor* handling. Både små og store handlinger foregår under ekstreme forhold som krever handlekraft, mobilisering og mot for å gjennomføre. Felles for handlingene er at de gjøres for å beskytte barnet i en farlig situasjon. Å beskrive handlingene som små eller store må dermed ikke forstås som evaluering av hvor mye det krever av kvinnene å utføre dem.

De små og store handlingene som fortelles frem i dette materialet vitner gjennomgående om kvinnenes agens og motstandskraft. Mødrene manøvrerer, sjonglerer, velger, irttesetter og motsier, skjuler, finner løsninger, forhandler, roper, ordner, kompenserer, konstruerer, skjerner, lukker dører, flytter, forteller, spiller skuespill, rydder, henter og bringer, tilpasser,

forsaker fritid og arbeid, prioriterer, benytter seg av nettverk og hjelpeapparat, er årvåkne og på vakt, rømmer, skanner og «senser», unngår, ligger lavt, gjør seg usynlig og lister seg rundt, organiserer og ordner, aksjonerer, tar styringen, involverer seg, overser egne behov, utsetter seg for seksuelle overgrep og vold og tar umulige valg for å beskytte barna mot vold.

Disse små og store handlingene gjør de i møte med offentlige instanser, omgivelsene, nettverk og familie, voldsutøver og seg selv. Alle disse handlingene gjør de som et ledd i beskyttelsen av barna sine i en verden preget av vold, parallelt med at de gjør helt normale, krevende foreldreskap.

I denne oppgaven har jeg ikke fokusert på hvilken betydning små og store handlinger får for beskyttelsen av barna. Små handlinger som å smøre en brødkive kan få stor betydning ved at den beskytter mor og barn mot vold i den aktuelle situasjonen. Den store handlingen, å flytte fra far, kan få liten betydning som skjerming, ved at den ikke gir beskyttelse til barna. I verste fall kan det føre til at mor eller barna blir skadet eller drept.

Generelt ser jeg i analysen at det totale voldsregimet gjør omsorgssituasjonen og beskyttelsen av barn vanskelig for mødre. En normalforventing til mor er at hun skal ivareta barnas psykologiske og emosjonelle behov. Barna som har opplevd volden kan få problemer som gjør at de trenger en mor som strekker seg og gjør et ekstraarbeid i sin oppfølging og involvering i barnet.

At mødre kan ha behov for veiledning i morskapet i forbindelse med dette, er derfor ikke vanskelig å forstå, selv om Lapierre (2010, s.448) hevder at mødrene i voldsrelasjoner er nærmere begrepet «perfekt mor» enn «god mor». Men disse «perfekte mødrene» som opplever eller har opplevd traumatiserende hendelser hvor de har fryktet for sitt eget eller barnas liv og helse, kan også ha behov for terapeutisk og emosjonell støtte og hjelp.

Familieterapien føyer seg inn i en tradisjon hvor problemer løses ved å være i endringsprosesser gjennom psykologisk og emosjonelt arbeid. Ved å tilby foreldreveiledning i mødres rolle som omsorgsperson, og ved å jobbe med parforholdet, forsøker terapeuten å jobbe sammen med familien for å endre familiens måter å være sammen på.

En risiko er imidlertid at man mister av synet foreldreskap som situert i en gitt sosial og kulturell kontekst, og blir blind for de strukturelle og materielle vilkårene denne omsorgen skjer innenfor. Herunder forstås også de maktforholdene som ligger til grunn for at mannen kan tvinge kvinnen og barna inn i voldsverdenen, og den opplevelsen av avmakt kvinnen kan kjenne på i møte med et diskursivt felt som forteller dem at deres måte å gjøre morskapet på er annerledes.

Kvinnene i materialet forteller om et annerledesliv i et likhetssamfunn. I et samfunn preget av egalitære ambisjoner kan det å fortelle om en smertefull annerledeshet være vanskelig. Terapeutiske settinger er et rom hvor slike tanker kan få plass, men det kreves tilrettelegging og kunnskap for å skape rom for fortellinger om dette unormale foreldreskapet.

Forskning på feltet har imidlertid viet lite oppmerksomhet til voldsutsatte kvinners opplevelsesverden (Lapierre 2010) og dermed har også familieterapien som disiplin gått glipp av denne kunnskapen. Fokus innen forskningen har gjerne dreid seg om kvinners foreldreevner, fremfor mødres *muligheter* for å gi omsorg mens de utsettes for vold (Lapierre et al, 2018). Denne oppgaven er et bidrag for å øke kompetansen på området.

Ved å sette søkelys på de små og store handlingene kvinnene gjør, vil det få betydning for familieterapien ved at det belyser kvinnenes opplevelser fra deres ståsted. Dette vil kunne gi nye innganger til temaet i familieterapi, eller bidra til å gjøre terapien mer treffsikker ved å utvide eller endre terapeutens forståelseshorisont. Funnene i denne oppgaven kan bidra til å styrke kunnskapen til hjelpeapparatet, slik at de kan gi disse kvinnene bedre hjelp og støtte.

Avslutning

Da hadde jeg prøvd å skjerme barna, hele tiden.. for jeg visste at hvis jeg ikke greier å holde dette her, så blir det helt forferdelig. Det visste jeg. Men gudskjelov hadde jeg greid å holde så lenge at barna var voksne mennesker etter hvert og hadde vist at de greide å tåle en støyt.

Det strukturelle og diskursive landskapet mødrene oppdrar barna sine i gjør at morskapet i Norge har tydelige rammer. Hverdagslivet med barn skal gjerne gjøres på bestemte måter for at barna skal passe inn og at man skal falle innenfor en diskurs om den gode mor. Den frihetsberøvende karakteren som preger den totale voldssituasjonen kvinnene lever i, gjør handlingsrommet lite. Innenfor disse trange rammene finner mødrene allikevel rom for å beskytte barna sine.

Gjennom analyseprosessen fremstår kvinnenens historier som noe annet enn fortellinger om passive ofre fanget i en voldsverden. I stedet forteller de frem handlende subjekter, som gjør så godt de kan, under svært vanskelige forhold. Kvinner forteller at de ser handlingsrom, og at de agerer innenfor disse, for å beskytte barna sine. I det trange handlingsrommet som finnes i dominansforholdet med far, og i forhandlingen med det omkringliggende diskursive feltet, yter kvinnen motstand ved det som fremstår som *små* og *store* handlinger for å skjerme barna sine fra volden.

Referanser

- Bjørnholt, M. & Stefansen, K. (2019). Same but different: Polish and Norwegian parents' work-family adaptations in Norway. *Journal of European Social Policy*, 29(2), 292-304.
- Bjørnholt, M. (2021). I skyggen av likestillingen – voldsutsatte mødre i Norge. *Norsk sosiologisk tidsskrift*, 5(6), 1-18.
- Bjørnholt, M., & Helseth, H. (2019). *Vold i parforhold -kjønn, likestilling og makt*. (Rapport nr.2.). Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress.
- Braun, V. & Clarke, V. (2006). Bruke tematisk analyse i psykologi. *Qualitative Research in Psychology*, 3, 77-101.
- Brown, L.M. & Gilligan, C. (1992). Meeting at the Crossroads: Women's Psychology and Girls' Development. *Cambridge MA*. Harvard University Press.
- Doucet, A. & Mauthner, N.S. (2008). What can be known and how? Narrated subjects and the Listening Guide. *Qualitative Research*, 8(3), 399-409.
- Frønes, I. (2007). *Moderne barndom* (2.utg.). J.W. Cappelens Forlag as.
- Gilles, V. (2005). Raising the 'Meritocracy': Parenting and the Individualization of Social Class. *Sociology*, 39(5), 835-853.
- Gilligan, C. (2015). The listening guide method of psychological inquiry. *Qualitative Psychology*, 2(1), 69-77.
- Haavind, H. (Red.). (2000). *Kjønn og fortolkende metode*. Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Isdal, P. (2018). *Meningen med volden*. (2.utg.). Kommuneforlaget AS.
- Jansen, A. (2013). Narrative kraftfelt -utvikling hos barn og unge i et narrativt psykologisk perspektiv. Universitetsforlaget.
- Katz, E. (2015). Recovery-Promotors: Ways in which Children and Mothers Support One Another's Recoveries from Domestic Violence. *British Journal of Social Work*, 45(1), i153-i169.
- Katz, E. (2016). Beyond the Physical Incident Model: How Children Living with Domestic Violence are Harmed By and Resist Regimes of Coercive Control. *Child Abuse Review*, 25, 46-59.
- Katz, E. (2019). Coercive Control, Domestic Violence, and a Five-Factor Framework: Five Factors That Influence Closeness, Distance, and Strain in Mother-Child Relationships. *Violence Against Women*, 25(15), 1829-1853.

- Katz, E., Nikupeteri, A. & Laitinen, M. (2020). When Coercive Control Continues to Harm Children: Post-Separation Fathering, Stalking and Domestic Violence. *Child Abuse Review*, 29, 310-324.
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2017). *Det kvalitative forskningsintervju*. (3.utg.). Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Lapierre, S. (2010). Striving to be 'Good' Mothers: Abused Women's Experiences of Mothering. *Child Abuse Review*, 19, 342-357.
- Lapierre, S., Côte, I., Lambert, A., Buetti, D., Lavergne, C., Damant, D. & Couturier, V. (2018). Difficult but Close Relationships: Children's Perspectives on Relationships With Their Mothers in the Context of Domestic Violence. *Violence Against Women*, 24(9), 1023-1038.
- Løwgren, R.H. & Evensen, K.L. (2019), ADHD og traumer -sammenhenger og utfordringer i klinisk praksis med barn. Tidsskrift for Norsk psykologforening
- Middelborg, J. & Samoilow, D.K. (2014). *Tryggere barndom*. Gyldendal Norsk Forlag.
- Neumann, I.B., (2002). I Foucault, M. *Forelesninger om regjering og styringskunst* (3.utg.), 7-39. J.W. Cappelens Forlag as.
- Peled, E. & Gil, I.B. (2011). The Mothering Perceptions of Women Abused by Their Partner. *Violence Against Women*, 17(4), 457-479.
- Radford, L. & Hester, M. (2006). Mothering Through Domestic Violence. *British Journal of Social Work*, 37(4), 770-772.
- Samilow, K. & Middelborg, J. (2017). *Å arbeide med vold i parterapi*. Fagbokforlaget.
- Stark, E. (2012). Re-presenting Battered Women: Coercive Control and the Defense of Liberty. *Prepared for Violence Against Women: Complex Realities and New Issues in a Changing World*. Les Presses de l'Université du Québec.
- Stefansen, K. (2011). Foreldreskap i småbarnsfamilien: Klassekultur og sosial reproduksjon. Avhandling for PhD-graden (nr. 285). *Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi*. Universitetet i Oslo.
- Thomassen, M. (2016). Vitenskap, kunnskap og praksis. Innføring i vitenskapsfilosofi for helse- og sosialfag. Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Thoresen, S., & Hjemdal, O. K. (Red.) (2014). *Vold og voldtekt i Norge. En nasjonal forekomststudie av vold i et livsløpsperspektiv*. Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress.

- Timmermans, S. & Tavory, I. (2012). Theory Construction in Qualitative Research: From Grounded Theory to Abductive Analysis. *Sociological Theory*, 30(3), 167-186. Universitetsforlaget.
- Øverlien, C. (2012). *Vold i hjemmet - barns strategier*. Universitetsforlaget.

Vedlegg 1:

Intervjuguide

Intervjuguide: Vold i parforhold, kjønn, makt og likestilling NKVTS

Prosjektleder Margunn Bjørnholt

Introduksjon

Forsker informerer kort om studien og voldsforskningsprogrammet, hensikten med intervjuundersøkelsen og hva slags spørsmål som vil bli tatt opp i intervjuet. Spør om det er greit å ta lydopptak og forklarer hvordan disse vil bli brukt. All informasjon blir anonymisert så ingen skal kunne kjenne igjen informanten. Henviser til informasjonsbrevet. Har informanten spørsmål om studien eller intervjuet? Presiserer at det er frivillig å delta og at informanten kan trekke seg på et hvilket som helst tidspunkt også om man først har sagt ja. Ved å stille opp bidrar informanten til å belyse viktig kunnskapsfelt.

Om intervjuet: Mer en samtale enn spørsmål og svar. Finnes ikke riktige eller gale svar. Ønsker først og fremst å høre hvordan informanten har opplevd voldserfaringer og hva informanten selv tenker.

Etter intervjuet.

- Be om å få stille noen få konkrete bakgrunnsspørsmål (jobb utdanning etc) direkte etter intervjuet.
- Hente informasjon om informanten fra spørreskjemaundersøkelsen?

Presisere at hver del er frivillig og man kan si ja til noe og nei til annet.

1. Du har takket ja til å delta i dette intervjuet om vold i parforhold. Hvilke erfaringer har du som du ønsker å dele? Det viktigste er å få høre din historie med de erfaringene du har gjort, så konkret som mulig og dine tanker omkring dette.

Sjekkliste/stikkord

- Konkrete voldserfaringer, fysisk, psykisk, grovhet, skader, seksualisert vold
- Omstendighetene som volden inngikk i
- Mønster eller enkelthendelse, tanker rundt volden, og livet sammen før og etter. Bidro volden til endringer?

3. Hverdagen og livet sammen med denne partneren som par og familie

Kan du fortelle om livet og hverdagen med denne partneren?

Sjekkliste/stikkord

- Hvordan innrettet dere dere som familie, og eventuelt foreldre med husarbeid, barn og inntektsgivende arbeid og familieforsørgelse?
- Hvordan tok dere beslutninger som par om økonomi (jobb, investeringer/forbruk), bosted, din og partners karriere, barn: antall, tidspunkt, omsorgsløsninger i småbarnstiden, skolegang og andre viktige forhold i familien.
- Hvordan løste dere uenighet, muligheter for kompromisser, vanlig at den ene måtte gi seg, hvem hadde eventuelt siste ord? Eventuell vold i forbindelse med uenighet.
- Alt i alt, hvordan opplevde du at maktforholdet mellom dere var, likeverdig, eller var den ene underordnet og den andre overordnet?
- Som par, opplevde du at partner støttet deg og at du hadde personlig frihet, om ikke hvordan begrenset eller kontrollerte partner deg?
- Volden og hverdagslivet
- Volden og seksuallivet
- Vold mot barn, andre hustrandsmedlemmer, eventuelt vold mot familiedyr?

4. Opplevelse av volden

Sjekkliste/stikkord

- Opplevelse av volden, opplevd trusselbilde, fryktet du for livet?
- Eget handlingsrom i forbindelse med volden, var det noe du kunne gjøre forut for eller i situasjonen som hadde betydning for voldsforløpet?
- Egen aggresjon og evt egen vold, var volden gjensidig, forsvarte du deg fysisk, slåss dere?

5. Snakket du med noen om volden? Oppsøkte du hjelp?

Sjekkliste/stikkord

- Snakket du med familie, venner, andre og hvilke reaksjoner fikk du i så fall? Om ikke, hvilke refleksjoner gjorde du deg?
- Oppsøkte du offentlige instanser, og hva slags hjelp fikk du? Om du ikke oppsøkte hjelp, hvilke refleksjoner gjorde du deg?

Dette prosjektet handler om vold og likestilling, har du gjort deg noen tanker om hvordan dine opplevelser kan forstås i et likestillingsperspektiv?

Situasjonen nå.

Sjekkliste/stikkord

- Beskriv dagens situasjon. Om du ikke lenger er utsatt for vold, hvordan gikk det til at volden tok slutt? Om du fortsatt er utsatt for vold, hvordan håndterer du det?

- Er det noe du kunne ønsket annerledes?

Avslutning

- Hvordan har det vært å snakke om dette?
- Hvordan var det at intervjuet var på telefon?
- -Ønsker du informasjon om hvor du kan henvende deg for å snakke med profesjonelle om dine erfaringer med vold?
- Er det noe mer du ønsker å fortelle?
- Jeg skulle gjerne eventuelt kontakte deg igjen når det har gått en stund. Kan jeg kontakte deg igjen? Du må gjerne ta kontakt når som helst dersom det er noe du vil legge til eller spørre om.

Konkrete opplysninger om den enkelte.

Alder

Utdanning

Jobbsituasjon

Barn, antall, alder

Evt omsorgsarrangement (daglig omsorg, delt bosted, etc)

Bolig

Ca inntekt/år

Partner/ekspartner

Vedlegg 2: Godkjenning NSD

Margunn Bjørnholt
Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS)
Postboks 181 Nydalen
0409 OSLO

Vår dato: 25.05.2016 Vår ref: 47865 / 3 / AGL Deres dato: Deres ref:

TILBAKEMELDING PÅ MELDING OM BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 09.03.2016. All nødvendig informasjon om prosjektet forelå i sin helhet 24.05.2016. Meldingen gjelder prosjektet:

47865 Behandlingsansvarlig Daglig ansvarlig

Vold i parforhold, kjønn, makt og likestilling Unirand AS, ved institusjonens øverste leder Margunn Bjørnholt

Personvernombudet har vurdert prosjektet, og finner at behandlingen av personopplysninger vil være regulert av § 7-27 i personopplysningsforskriften. Personvernombudet tilrår at prosjektet gjennomføres.

Personvernombudets tilråding forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i meldeskjemaet, korrespondanse med ombudet, ombudets kommentarer samt personopplysningsloven og helseregisterloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering.

Endringsmeldinger gis via et eget skjema,

<http://www.nsd.uib.no/personvern/meldeplikt/skjema.html>.

Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en offentlig database, <http://pvo.nsd.no/prosjekt>.

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 01.04.2019, rette en henvendelse angående status for behandlingen av personopplysninger.

Dokumentet er elektronisk produsert og godkjent ved NSDs rutiner for elektronisk godkjenning.

Personvernombudet for forskning

Prosjektvurdering - Kommentar

Formålet er å undersøke sammenhenger mellom vold i parforhold, kjønn, makt og likestilling på parnivå så vel som på samfunnsnivå.

UTVALG OG DATA

Utvalget informeres skriftlig og muntlig om prosjektet og samtykker til deltakelse. Informasjonsskriv mottatt 24.05.2016 er godt utformet. Ombudet gjør oppmerksom på at det under rekruttering må vektlegges at deltakelse er frivillig på en slik måte at utvalget ikke føler press til å delta, viser for øvrig til de forskningsetiske retningslinjer: <https://www.etikkom.no/forskningsetiske-retningslinjer/Samfunnsvitenskap-jus-og-humaniora/> særlig kapittel B og C.

Det tas høyde for at det vil bli behandlet sensitive personopplysninger om strafferettslige forhold, helseforhold og seksuelle forhold.

Det vil bli registrert opplysninger om tredjepersoner: voldsutøver og andre familiemedlemmer/nære venner. Ombudet tar høyde for at dette også kan være i form av sensitive opplysninger om voldsutøver, som etnisk bakgrunn og evt. straffbare forhold. Tredjeperson er ikke et studieobjekt i seg selv, men belyser kontekstuelle forhold ved informantens erfaringer med vold. Opplysningene er derfor nødvendig for formålet, som vurderes å ha høy samfunnsmessig interesse.

Ombudet legger til grunn at personvernulempen reduseres ved at tredjepersonopplysningene behandles i en begrenset periode under strenge sikkerhetstiltak, anonymiseres i transkripsjoner og alle publikasjoner/presentasjoner. Personvernombudet mener derfor at samfunnsnyten ved behandlingen av tredjepersonopplysninger klart overstiger ulempen for den enkelte. Det vurderes uforholdsmessige vanskelig eller umulig å informere tredjeperson. Personvernombudet finner det derfor slik at tredjepersonopplysningene kan behandles med hjemmel i personopplysningsloven § 8 d) og § 9 h) og at forsker kan fritas fra sin informasjonsplikt med hjemmel i personopplysningsloven § 20 b).

DATASIKKERHET

Personvernombudet legger til grunn at forsker etterfølger Unirand AS sine interne regler for datasikkerhet.

Det tas høyde for at det vil bli anvendt en transkriberingsassistent som databehandler for prosjektet. Unirand AS skal inngå skriftlig avtale med transkriberingsassistenten om hvordan personopplysninger skal behandles, jf. personopplysningsloven § 15. For råd om hva databehandleravtalen bør inneholde, se Datatilsynets veileder: <http://www.datatilsynet.no/Sikkerhet-internkontroll/Databehandleravtale/>.

PROSJEKTSLUTT

Forventet prosjektslutt er 01.04.2019. Ifølge prosjektmeldingen skal innsamlede opplysninger da oppbevares

Prosjektnr: 47865

med personidentifikasjon til 01.04.2029 for oppfølgingsstudier der hvor informanten(e) har gitt samtykke til dette. Innsamlede opplysninger skal for det resterende av utvalget anonymiseres og lydopptak slettes innen 01.04.2019. Anonymisering innebærer at direkte personopplysninger som navn/koblingsnøkkel slettes, og at indirekte personopplysninger (identifiserende sammenstilling av bakgrunnsopplysninger) slettes eller omskrives slik at ingen enkeltpersoner kan gjenkjennes i materialet.

Utvalget som har samtykket til å la sine opplysninger bli lagret til 01.04.2029 har også anledning til å samtykke om å bli kontaktet innen 01.04.2029 for oppfølgingsstudier og videre lagring av opplysninger, en slik forespørsel skal ikke be om lagring i mer enn 10 år om gangen.

Du må sende en bekreftelse til personvernombudet hvert tredje år på at datamaterialet og personopplysningene behandles i tråd med opprinnelig melding.

Ombudet gjør oppmerksom på at om opplysningene skal brukes til andre prosjekter og prosjekter med andre formål, så må det innhentes egne informerte samtykker om dette, samt disse prosjektene må meldes separat til personvernombudet.